Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας
/ Γενική Διεύθυνση Βιομηχανίας και Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος
Διεύθυνση Στήριξης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων

«Έρευνα - Μελέτη για την ενίσχυση της ρευστότητας των ελληνικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων με σύγχρονα χρηματοδοτικά εργαλεία»

Παραδοτέο Π.1.2: «Διεξαγωγή έρευνας πεδίου με τη χρήση δομημένου ερωτηματολογίου για τον προσδιορισμό των πραγματικών αναγκών χρηματοδότησης των ελληνικών ΜμΕ ανάλογα με το μέγεθος, τον τομέα/κλάδο και το στάδιο λειτουργίας τους. Στατιστική επεξεργασία και παρουσίαση αποτελεσμάτων. Δημιουργία βάσης δεδομένων με δυνατότητα επεξεργασίας και προσθήκης δεδομένων»

Ανάδοχος

Ένωση Εταιριών:

ADVICE Σύμβουλοι Επιχειρήσεων Α.Ε.
26ης Οκτωβρίου 90, Τ.Κ. 546 27 Θεσσαλονίκη.
Τηλ.: (2310) 535888
Fax: (2310) 537677
Email: central@advicemd.gr
Web: http://www.advicemd.gr

ΓΝΩΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ Ι.Κ.Ε.
Καραολή & Δημητρίου 20, 551 31,
Καλαμαριά, Θεσ/νίκη
Τηλ 2310 403371
Φαξ: 2310 403372
Email: info@gnosianaptixiaki.gr
Web: www.gnosianaptixiaki.gr

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2021

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ
Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας
ΕΘΝΙΚΟ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ για τις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις
ΕΠΑνΕΚ 2014-2020
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ
ΕΣΠΑ 2014-2020

Περιεχόμενα

Εισαγωγή **5**

1. Ταυτότητα της έρευνας **6**

2. Δημογραφικά στοιχεία των επιχειρήσεων της έρευνας **9**

3. Ευρήματα της έρευνας **13**

4. Συμπεράσματα της έρευνας **45**

Παραρτήματα **51**

1. Ερωτηματολόγιο έρευνας
2. Καταχωρημένα πρωτογενή δεδομένα της έρευνας (datafile)
3. Αρχείο επεξεργασίας των δεδομένων σε πινακοποιημένη μορφή (excel)
4. Αρχείο παρουσίασης της στατιστικής επεξεργασίας σε πίνακες και διαγράμματα

Λίστα Πινάκων

Πίνακας 1: Κατανομή επιχειρήσεων δείγματος ανά μέγεθος 9
Πίνακας 2: Κατανομή επιχειρήσεων δείγματος ανά νομική μορφή 9
Πίνακας 3: Κατανομή επιχειρήσεων δείγματος ανά φύλο 10
Πίνακας 4: Κατανομή επιχειρήσεων δείγματος ανά οικογενειακές και μη οικογενειακές επιχειρήσεις 10
Πίνακας 5: Κατανομή επιχειρήσεων δείγματος με βάση το ποσοστό που οι εξαγωγές συμμετέχουν στον κύκλο εργασιών 10
Πίνακας 6: Κατανομή επιχειρήσεων δείγματος ανά αντικείμενο δραστηριότητας 11
Πίνακας 7: Κατανομή επιχειρήσεων δείγματος ανά κύκλο εργασιών το 2017 11
Πίνακας 8: Κατανομή επιχειρήσεων δείγματος ανά κύκλο εργασιών το 2018 12
Πίνακας 9: Κατανομή επιχειρήσεων δείγματος ανά κύκλο εργασιών το 2019 12
Πίνακας 10: Αποτελέσματα χρήσης την τελευταία τριετία 12
Πίνακας 11: Σημαντικότερα προβλήματα της επιχείρησης την τελευταία τριετία ανά μέγεθος 14
Πίνακας 12: Πόσο σημαντικό πρόβλημα ήταν η πρόσβαση σε χρηματοδότηση τα τελευταία 3 χρόνια 15
Πίνακας 13: Πόσο σημαντικό πρόβλημα ήταν η πρόσβαση σε χρηματοδότηση τα τελευταία 3 χρόνια, ανά μέγεθος και γεωγραφική περιοχή 16
Πίνακας 14: Πόσο σημαντικό πρόβλημα ήταν η πρόσβαση σε χρηματοδότηση τα τελευταία 3 χρόνια, ανά νομική μορφή 16
Πίνακας 15: Γνώση των παρακάτω χρηματοδοτικών εργαλείων για την ενίσχυση της ρευστότητας των Ελληνικών επιχειρήσεων, ανά μέγεθος και γεωγραφική περιοχή 23
Πίνακας 16: Ύψος του ποσού του Δανείου που έλαβε η επιχείρηση την τελευταία τριετία, ανά μέγεθος (επί όσων απάντησαν ότι έλαβαν δάνειο) 26
Πίνακας 17: Ύψος του ποσού του Δανείου που έλαβε η επιχείρηση την τελευταία τριετία, ανά ομάδα κλάδων δραστηριότητας (επί όσων έχουν λάβει δάνειο) 27
Πίνακας 18: Ύψος του ποσού του Δανείου που έλαβε η επιχείρηση την τελευταία τριετία, ανά μέγεθος και γεωγραφική περιοχή 28
Πίνακας 19: Σκοπός του Δανείου που έλαβε η επιχείρηση την τελευταία τριετία, ανά

μέγεθος (επί όσων έχουν λάβει δάνειο) 30
Πίνακας 20: Σκοπός του Δανείου που έλαβε η επιχείρηση την τελευταία τριετία, ανά ομάδα κλάδων δραστηριότητας (επί όσων απάντησαν ότι έχουν λάβει δάνειο) 30
Πίνακας 21: Υποβολή αίτησης σε Ελληνική τράπεζα για χορήγηση Τραπεζικού Επιχειρηματικού Δανείου την τελευταία τριετία, η οποία έχει απορριφθεί, ανά μέγεθος και γεωγραφική περιοχή 31
Πίνακας 22: Βαθμός που οι Ελληνικές τράπεζες έχουν τη δυνατότητα να εξετάσουν επαρκώς το αίτημα της επιχείρησης για χρηματοδότηση σε σχέση με την πιστοληπτική της ικανότητα και το επιχειρηματικό της σχέδιο, ανά μέγεθος 33
Πίνακας 23: Σκοπός δανειοδότησης 34
Πίνακας 24: Επιθυμητό ποσό δανειοδότησης, ανά μέγεθος (επί όσων επιθυμούν να λάβουν δάνειο) 36
Πίνακας 25: Επιθυμητό ποσό δανειοδότησης, ανά ομάδα κλάδων δραστηριότητας (επί όσων επιθυμούν να λάβουν δάνειο) 37
Πίνακας 26: Υλοποίηση επενδυτικού σχεδίου την τελευταία τριετία, ανά μέγεθος και γεωγραφική περιοχή 38
Πίνακας 27: Υλοποίηση επενδυτικού σχεδίου την τελευταία τριετία, ανά νομική μορφή 38
Πίνακας 28: Χρήση κάποιου/κάποιων από τα παρακάτω χρηματοδοτικά εργαλεία για την κάλυψη μέρους ή του συνόλου της ίδιας συμμετοχής στην επένδυση, ανά μέγεθος (επί όσων χρησιμοποίησαν κάποιο χρηματοδοτικό εργαλείο) 40
Πίνακας 29: Χρήση κάποιου/κάποιων από τα παρακάτω χρηματοδοτικά εργαλεία για την κάλυψη μέρους ή του συνόλου της ίδιας συμμετοχής στην επένδυση, ανά ομάδα κλάδων δραστηριότητας (επί όσων χρησιμοποίησαν κάποιο χρηματοδοτικό εργαλείο) 41
Πίνακας 30: Λόγοι απόρριψης της αίτησης για χρηματοδότηση από συγχρηματοδοτούμενο Πρόγραμμα, ανά μέγεθος (επί όσων υπέβαλαν αίτηση για χρηματοδότηση) 43
Πίνακας 31: Λόγοι απόρριψης της αίτησης για χρηματοδότηση από συγχρηματοδοτούμενο Πρόγραμμα, ανά ομάδα κλάδων δραστηριότητας (επί όσων υπέβαλαν αίτηση για χρηματοδότηση) 44

Λίστα Γραφημάτων

Διάγραμμα 1: Κατανομή επιχειρήσεων δείγματος ανά γεωγραφική περιοχή εγκατάστασης της έδρας 9
Διάγραμμα 2: Σημαντικότερα προβλήματα της επιχείρησης την τελευταία τριετία 13
Διάγραμμα 3: Σημαντικότερα προβλήματα της επιχείρησης την τελευταία τριετία, απάντηση «άλλο» 14
Διάγραμμα 4: Πόσο σημαντικό πρόβλημα ήταν η πρόσβαση σε χρηματοδότηση τα τελευταία 3 χρόνια 15
Διάγραμμα 5: Τρόποι αντιμετώπισης της μη (ή της ελλιπούς) εξωτερικής χρηματοδότησης 17
Διάγραμμα 6: Τρόποι αντιμετώπισης της μη (ή της ελλιπούς) εξωτερικής χρηματοδότησης 17
Διάγραμμα 7: Βαθμός εξοικείωσης με χρηματοδοτικά εργαλεία/πηγές χρηματοδότησης (ιδία κεφάλαια και πώληση στοιχείων ενεργητικού) 18
Διάγραμμα 8: Βαθμός εξοικείωσης με χρηματοδοτικά εργαλεία/πηγές χρηματοδότησης (επιδότηση από πρόγραμμα κρατικής ενίσχυσης και τραπεζικό δάνειο με επιδότηση επιτοκίου) 18
Διάγραμμα 9: Βαθμός εξοικείωσης με χρηματοδοτικά εργαλεία/πηγές χρηματοδότησης (τραπεζικό δάνειο με εγγύηση και χωρίς εγγύηση του ελληνικού δημοσίου ή της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων) 19
Διάγραμμα 10: Βαθμός εξοικείωσης με χρηματοδοτικά εργαλεία/πηγές χρηματοδότησης (τραπεζικό δάνειο υπερανάληψης και εμπορική πίστωση) 19
Διάγραμμα 11: Βαθμός εξοικείωσης με χρηματοδοτικά εργαλεία/πηγές χρηματοδότησης (χρηματοδοτική μίσθωση και πρακτορεία επιχειρηματικών απαιτήσεων) 20

Διάγραμμα 12: Βαθμός εξοικείωσης με χρηματοδοτικά εργαλεία/πηγές χρηματοδότησης (έκδοση χρεωστικών τίτλων και κεφάλαια επιχειρηματικού κινδύνου) 20
Διάγραμμα 13: Βαθμός εξοικείωσης με χρηματοδοτικά εργαλεία/πηγές χρηματοδότησης (κεφάλαια από επενδυτές – επιχειρηματικούς αγγέλους, υβριδική χρηματοδότηση και μικροπιστώσεις) 21
Διάγραμμα 14: Βαθμός πολύ και πάρα πολύ μεγάλης εξοικείωσης με χρηματοδοτικά εργαλεία/πηγές χρηματοδότησης συνολικά 22
Διάγραμμα 15: Γνώση των παρακάτω χρηματοδοτικών εργαλείων για την ενίσχυση της ρευστότητας των Ελληνικών επιχειρήσεων 22
Διάγραμμα 16: Πηγές χρηματοδότησης που χρησιμοποίησε η επιχείρηση την τελευταία τριετία 23
Διάγραμμα 17: Πηγές χρηματοδότησης που χρησιμοποίησε η επιχείρηση την τελευταία τριετία (επί όσων έχουν χρησιμοποιήσει κάποια πηγή χρηματοδότησης) 24
Διάγραμμα 18: Ύψος του ποσού του Δανείου που έλαβε η επιχείρηση την τελευταία τριετία 25
Διάγραμμα 19: Ύψος του ποσού του Δανείου που έλαβε η επιχείρηση την τελευταία τριετία (επί όσων έχουν λάβει τραπεζικό επιχειρηματικό δάνειο) 25
Διάγραμμα 20: Σκοπός του Δανείου που έλαβε η επιχείρηση την τελευταία τριετία 28
Διάγραμμα 21: Σκοπός του Δανείου που έλαβε η επιχείρηση την τελευταία τριετία (επί όσων έχουν λάβει τραπεζικό επιχειρηματικό δάνειο) 29
Διάγραμμα 22: Υποβολή αίτησης σε Ελληνική τράπεζα για χορήγηση Τραπεζικού Επιχειρηματικού Δανείου την τελευταία τριετία, η οποία έχει απορριφθεί 31
Διάγραμμα 23: Σημαντικότερο εμπόδιο που αντιμετωπίζει η επιχείρηση κατά την αίτηση δανείου από κάποια Ελληνική τράπεζα 32
Διάγραμμα 24: Βαθμός που οι Ελληνικές τράπεζες έχουν τη δυνατότητα να εξετάσουν επαρκώς το αίτημα της επιχείρησης για χρηματοδότηση σε σχέση με την πιστοληπτική της ικανότητα και το επιχειρηματικό της σχέδιο 32
Διάγραμμα 25: Σημαντικότερο μέτρο για την υποστήριξη της επιχείρησης στο άμεσο μέλλον 33
Διάγραμμα 26: Επιθυμητό ποσό δανειοδότησης 34
Διάγραμμα 27: Επιθυμητό ποσό δανειοδότησης (επί όσων επιθυμούν να λάβουν δάνειο) 35
Διάγραμμα 28: Υλοποίηση επενδυτικού σχεδίου την τελευταία τριετία 37
Διάγραμμα 29: Στοιχεία που επέφερε η υλοποίηση του επενδυτικού σχεδίου 38
Διάγραμμα 30: Χρήση κάποιου/κάποιων από τα παρακάτω χρηματοδοτικά εργαλεία για την κάλυψη μέρους ή του συνόλου της ίδιας συμμετοχής στην επένδυση 39
Διάγραμμα 31: Χρήση κάποιου/κάποιων από τα παρακάτω χρηματοδοτικά εργαλεία για την κάλυψη μέρους ή του συνόλου της ίδιας συμμετοχής στην επένδυση (επί όσων χρησιμοποίησαν κάποιο χρηματοδοτικό εργαλείο) 39
Διάγραμμα 32: Λόγοι απόρριψης της αίτησης για χρηματοδότηση από συγχρηματοδοτούμενο Πρόγραμμα 42
Διάγραμμα 33: Λόγοι απόρριψης της αίτησης για χρηματοδότηση από συγχρηματοδοτούμενο Πρόγραμμα (επί όσων υπέβαλαν αίτηση για χρηματοδότηση) 42

Εισαγωγή

Το παρόν παραδοτέο αποτελεί το δεύτερο προϊόν της Ένωσης Εταιριών «ADVICE Σύμβουλοι Επιχειρήσεων Α.Ε. και ΓΝΩΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ Ι.Κ.Ε.» στο πλαίσιο του έργου «Έρευνα-Μελέτη για την ενίσχυση της ρευστότητας των ελληνικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων με σύγχρονα χρηματοδοτικά εργαλεία» που υλοποιείται για λογαριασμό της Γενικής Γραμματείας Βιομηχανίας. Το εν λόγω Έργο αποτελεί μέρος της ενταγμένης στο ΕΠΑνΕΚ Πράξης με κωδικό MIS 5029180 «Προσαρμογή του Εθνικού Παρατηρητηρίου για τις ΜμΕ στις ανάγκες της νέας Αναπτυξιακής/Βιομηχανικής Πολιτικής 2020-2030 και της πολιτικής για τις ΜμΕ-Ανάπτυξη υπηρεσιών και εργαλείων παρακολούθησης και πληροφόρησης».

Το αντικείμενο του έργου συνίσταται στη συλλογή και επεξεργασία δεδομένων και πληροφοριών, μέσω πρωτογενούς και δευτερογενούς έρευνας, ώστε να εκπονηθεί μια μελέτη καταγραφής των σύγχρονων διαθέσιμων χρηματοδοτικών εργαλείων και συνδυασμού αυτών σε σχέση με τις ανάγκες των ελληνικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων ΜμΕ ανάλογα με το μέγεθος, τη δραστηριότητα και το στάδιο του «κύκλου ζωής» στο οποίο βρίσκονται (υπό ίδρυση, νέες, υφιστάμενες).

Η μεθοδολογία υλοποίησης βασίζεται σε διττή προσέγγιση, καθώς συνίσταται αφενός σε διεξαγωγή πρωτογενούς έρευνας μέσω δομημένου ερωτηματολογίου και αφετέρου σε δευτερογενή έρευνα για τη στατιστική επεξεργασία των αποτελεσμάτων του ερωτηματολογίου αλλά και σε έρευνα γραφείου με σκοπό την καταγραφή όλων των πηγών χρηματοδότησης, του υφιστάμενου κανονιστικού πλαισίου λειτουργίας ειδικών χρηματοπιστωτικών εργαλείων στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ελλάδα και σχετικές καλές πρακτικές από το εξωτερικό.

Το **παρόν παραδοτέο αφορά** στην παράθεση των αποτελεσμάτων και των συμπερασμάτων της έρευνας πεδίου, η οποία έχει ως αντικείμενο την καταγραφή των σύγχρονων διαθέσιμων χρηματοδοτικών εργαλείων και τον συνδυασμό τους σε σχέση με τις ανάγκες των ελληνικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων ΜμΕ ανάλογα με το μέγεθος, την δραστηριότητα καθώς και τη φάση του «κύκλου ζωής» των επιχειρήσεων (υπό ίδρυση, νέες, υφιστάμενες).

Η έρευνα πεδίου διενεργήθηκε με τη μέθοδο της τηλεφωνικής συνέντευξης και με τη βοήθεια συστήματος CATI (Computer Assisted Telephone Interviewing), δηλαδή με τη χρήση ειδικού τηλεφωνικού κέντρου και λογισμικού (software) διαχείρισης τηλεφωνικών κλήσεων, με πλήρη αυτοματοποίηση της διαχείρισης των κλήσεων και των συνεντευκτών. Για την έρευνα αναπτύχθηκε δομημένο ερωτηματολόγιο που είχε ως αντικείμενο την εξακρίβωση των πραγματικών αναγκών των ελληνικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων με στόχο τη διατύπωση προτάσεων και τη βελτίωση του θεσμικού πλαισίου για τη χορήγηση ενισχύσεων στις επιχειρήσεις. Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις.

Στο παρόν παραδοτέο γίνεται παρουσίαση των ευρημάτων και των συμπερασμάτων της έρευνας, ενώ στα παραρτήματα παρατίθενται:

1. Το ερωτηματολόγιο της συνέντευξης
2. Βάση δεδομένων με τα καταχωρημένα πρωτογενή δεδομένα της έρευνας (datafile)
3. Η στατιστική επεξεργασία σε πινακοποιημένη μορφή (excel)
4. Αρχείο παρουσίασης της στατιστικής επεξεργασίας σε πίνακες και διαγράμματα

1. Ταυτότητα της έρευνας

ΕΝΤΟΛΕΑΣ:	Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας
ΠΕΡΙΟΔΟΣ:	30/8 – 02/09/2021 (πιλοτική έρευνα) και 28/9 – 27/10/2021 (κύρια έρευνα)
ΜΕΘΟΔΟΣ:	ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΕΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΜΕ ΣΥΣΤΗΜΑ CATI (Computer Assisted Telephone Interviewing)
ΠΕΡΙΟΧΗ:	Πανελλαδική Έρευνα
ΔΕΙΓΜΑ:	1.247 ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ
ΜΕΓΙΣΤΟ ΣΦΑΛΜΑ:	±2,8% ΜΕ ΔΙΑΣΤΗΜΑ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ 95%

Μεθοδολογία έρευνας

Για τη διεξαγωγή της έρευνας πεδίου έχει επιλεγεί η διαδικασία των τηλεφωνικών συνεντεύξεων, βάσει δομημένου ερωτηματολογίου. Οι συνεντεύξεις διεξήχθησαν με ιδιοκτήτες, βασικούς μετόχους, διευθύνοντες συμβούλους ή διαχειριστές και υψηλόβαθμα στελέχη (οικονομικούς διευθυντές, διευθυντές προσωπικού κτλ) των επιχειρήσεων, λαμβάνοντας υπόψη ότι ο ερωτώμενος πρέπει να έχει μια γενική εικόνα της λειτουργίας και των στοιχείων της επιχείρησης. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν με τη βοήθεια συστήματος CATI (Computer Assisted Telephone Interviewing). Η μέθοδος των τηλεφωνικών συνεντεύξεων, ωστόσο, δημιούργησε σημαντικούς περιορισμούς και προβλήματα. Ενδεικτικά:

- Η διαδικασία λήψης συνέντευξης και συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου της έρευνας είναι σχετικά απλή και εφικτή στην περίπτωση των πολύ μικρών επιχειρήσεων, μεγάλο μέρος των οποίων είναι ατομικές ή επιχειρήσεις 2-3 μετόχων και συνεπώς ο εντοπισμός του ιδιοκτήτη – διαχειριστή – γενικού διευθυντή της επιχείρησης είναι εύκολη. Παράλληλα, στην περίπτωση αυτή, επιτυγχάνεται η απευθείας επικοινωνία με τον ερωτώμενο χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα και ενδιάμεση επικοινωνία με άλλα πρόσωπα.
- Στην περίπτωση όμως των μικρών και, κυρίως, των μεσαίων επιχειρήσεων, όπου οι οργανωτικές δομές είναι χαλαρές και οι ερωτώμενοι βρίσκονται σε υψηλές θέσεις ευθύνης, η τηλεφωνική επικοινωνία είναι δυσχερής, περιλαμβάνει επικοινωνία με ενδιάμεσα πρόσωπα, συχνά αναβάλλεται είτε για μεγάλο χρονικό διάστημα είτε μέχρι να υπάρξουν σχετικές εγκρίσεις για τη συμμετοχή στην έρευνα από τα θεσμοθετημένα όργανα των επιχειρήσεων ή τους προϊσταμένους των ερωτώμενων, με αποτέλεσμα πολύ συχνά να καθίσταται αδύνατη.

Στο πλαίσιο της έρευνας πεδίου για τη συλλογή των απαιτούμενων δεδομένων από τις επιχειρήσεις του δείγματος, η ομάδα έργου αντιμετώπισε μια σειρά από εμπόδια και ειδικές συνθήκες, οι οποίες περιγράφονται παρακάτω σε συνδυασμό με τις ενέργειες που πραγματοποιήθηκαν για την αντιμετώπισή τους.

- *Λίστες στοιχείων επικοινωνίας επιχειρήσεων*

Για τη διεξαγωγή της έρευνας πεδίου χρησιμοποιήθηκαν λίστες στοιχείων επικοινωνίας επιχειρήσεων όπως παραδόθηκαν στην ομάδα έργου από τα κατά τόπους Επιμελητήρια. Οι λίστες παραδόθηκαν σε διάφορες μορφές ηλεκτρονικών αρχείων (αρχεία MS Excel, αρχεία pdf, κτλ). Τα στοιχεία επικοινωνίας που περιέχονται στα μητρώα των κατά τόπους Επιμελητηρίων παρουσιάζουν σημαντικά προβλήματα, όπως:

- Δεν υπάρχει καμία ένδειξη για το μέγεθος των επιχειρήσεων (αριθμό εργαζομένων και ετήσιο κύκλο εργασιών), στοιχείο που αποτελεί τη μία από τις δύο παραμέτρους της απαιτούμενης στρωματοποίησης του δείγματος
- Τα στοιχεία επαφής περιλαμβάνουν το τηλέφωνο και – ενίοτε - τη διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου των επιχειρήσεων. Ωστόσο, τα στοιχεία αυτά δεν είναι επικαιροποιημένα, με αποτέλεσμα μεγάλο ποσοστό των τηλεφωνικών αριθμών να μην αντιστοιχούν στις επιχειρήσεις που αναγράφονται (είτε δεν λειτουργούν, είτε ανήκουν σε άλλο φυσικό ή νομικό πρόσωπο, είτε ανήκουν σε λογιστικά γραφεία – εξωτερικούς συνεργάτες των επιχειρήσεων).
- Στη συντριπτική πλειονότητά τους, οι λίστες που παραδόθηκαν από τα κατά τόπους Επιμελητήρια δεν περιλαμβάνουν στοιχεία που θα μπορούσαν να βοηθήσουν στον εντοπισμό μεσαίων και μικρών επιχειρήσεων βάσει κύκλου εργασιών, όπως ο αριθμός ΓΕΜΗ και το ΑΦΜ. Σημειώνεται, ότι με στοιχεία όπως ο αριθμός ΓΕΜΗ και το ΑΦΜ η ομάδα έργου ήταν σε θέση να εντοπίσει μικρές ή μεσαίες επιχειρήσεων – βάσει κύκλου εργασιών – από την ιστοσελίδα του ΓΕΜΗ.

- *Εντοπισμός μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων*

Λόγω της απουσίας κάθε πληροφόρησης σχετικά με το μέγεθος των επιχειρήσεων στις λίστες με τα στοιχεία επικοινωνίας των επιχειρήσεων που παραδόθηκαν από τα κατά τόπους Επιμελητήρια και με δεδομένη την πολύ μικρή αναλογία των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων στο σύνολο των επιχειρήσεων σε σχέση με τη σχεδιασθείσα στρωματοποίηση του δείγματος της έρευνας, η ομάδα έργου προέβη σε σειρά ενεργειών προκειμένου να επιταχύνει τη διαδικασία της έρευνας πεδίου και να εντοπίσει μικρές και μεσαίες επιχειρήσεων με βάση τις απαιτούμενες από τη σχεδιασθείσα στρωματοποίηση του δείγματος ποσοστώσεις, όπως:

- Από τις λίστες των επιχειρήσεων που παραδόθηκαν από τα κατά τόπους Επιμελητήρια, απομονώθηκαν οι Ανώνυμες Εταιρείες και δημιουργήθηκαν ειδικές λίστες με τις επιχειρήσεις αυτές, καθώς οι επιχειρήσεις μεγαλύτερου μεγέθους (μικρές και μεσαίες) είναι σε πολύ μεγάλο βαθμό Ανώνυμες Εταιρείες.
- Δημιουργήθηκαν λίστες με στοιχεία επαφής Ανωνύμων Εταιρειών – μελών του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Αθηνών από την ιστοσελίδα του Επιμελητηρίου (καθώς το Επιμελητήριο δεν διέθεσε έτοιμες λίστες στοιχείων επικοινωνίας των επιχειρήσεων – μελών του).
- Στις περιπτώσεις – ελάχιστες – που οι λίστες με στοιχεία επαφής επιχειρήσεων που παραδόθηκαν από τα κατά τόπους Επιμελητήρια περιείχαν είτε τον αριθμό ΓΕΜΗ είτε το ΑΦΜ των επιχειρήσεων, η ομάδα έργου προέβη σε έλεγχο των στοιχείων των επιχειρήσεων μέσα από τη διαδικτυακή πύλη του ΓΕΜΗ για τον εντοπισμό μικρών και – κυρίως – μεσαίων επιχειρήσεων.

- Η ομάδα έργου προχώρησε στον εντοπισμό και την καταγραφή (επιπλέον των λιστών με στοιχεία επικοινωνίας επιχειρήσεων που παραδόθηκαν από τα κατά τόπους Επιμελητήρια) επιχειρήσεων μέσα από τις ιστοσελίδες φορέων όπως:
  - Πανελλήνιος Σύνδεσμος Εξαγωγέων (www.pse.gr)
  - Σύνδεσμος Εξαγωγέων (www.seve.gr)

2. Δημογραφικά στοιχεία των επιχειρήσεων της έρευνας

Στην έρευνα **ανταποκρίθηκαν 1.247 ελληνικές επιχειρήσεις**, εκ των οποίων οι μισές (622) είναι πολύ μικρού μεγέθους, ενώ το 13% (166) αποτελείται από μεσαίου μεγέθους και το 37% (459) από μικρού μεγέθους επιχειρήσεις. Όσον αφορά στην περιοχή όπου είναι εγκατεστημένη η έδρα της επιχείρησης, το μεγαλύτερο ποσοστό (35%) είναι στην Αττική και ακολουθεί η Θεσσαλονίκη με 26%, ενώ οι υπόλοιπες περιοχές συγκεντρώνουν ποσοστά της τάξης από 4-9%. Όσον αφορά στη νομική μορφή, λίγες περισσότερες από τις μισές (54%) ανήκουν στην κατηγορία των Α.Ε., το 19% στην κατηγορία των ατομικών, το 11% στις Ο.Ε. και οι υπόλοιπες κατανέμονται με μικρά ποσοστά σε Ι.Κ.Ε., Ε.Π.Ε., Ε.Ε. και συνεταιρισμούς.

Πίνακας 1: Κατανομή επιχειρήσεων δείγματος ανά μέγεθος

	%	Αριθμός
Μεσαία (μέχρι 249 εργαζόμενους και μέχρι 50.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	13%	166
Μικρή (μέχρι 49 εργαζόμενους και μέχρι 10.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	37%	459
Πολύ Μικρή (μέχρι 9 εργαζόμενους και μέχρι 2.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	50%	622
ΣΥΝΟΛΟ	100%	1,247

Διάγραμμα 1: Κατανομή επιχειρήσεων δείγματος ανά γεωγραφική περιοχή εγκατάστασης της έδρας

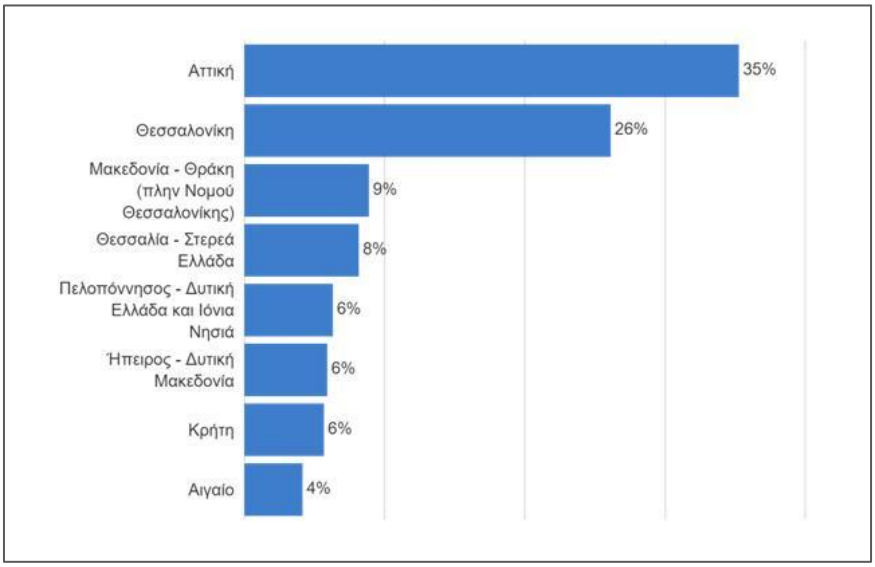

Πίνακας 2: Κατανομή επιχειρήσεων δείγματος ανά νομική μορφή

	%	Αριθμός
Α.Ε.	54%	673
Ατομική	19%	237
Ο.Ε.	11%	136
Ι.Κ.Ε.	6%	79
Ε.Π.Ε.	5%	58
Ε.Ε.	4%	48
Συνεταιρισμός	1%	9
Άλλο	1%	7
Σύνολο	100%	1,247

Στις 237 ατομικές επιχειρήσεις, ο ιδιοκτήτης είναι στην πλειονότητα των περιπτώσεων (68%) άνδρας, ενώ το ίδιο ισχύει και για τον ιδιοκτήτη με το μεγαλύτερο ποσοστό εταιρικών μεριδίων ή μετοχικού κεφαλαίου στις υπόλοιπες 1.010 επιχειρήσεις (άνδρας στο 68%) και για τον διαχειριστή ή manager (άνδρας στο 74%).

Πίνακας 3: Κατανομή επιχειρήσεων δείγματος ανά φύλο

Φύλο ιδιοκτήτη ατομικής επιχείρησης

	%	Αριθμός
Άνδρας	68%	162
Γυναίκα	32%	75
Δεν απάντησαν	0%	0
Σύνολο	100%	237

Φύλο ιδιοκτήτη με το μεγαλύτερο ποσοστό εταιρικών μεριδίων ή μετοχικού κεφαλαίου

	%	Αριθμός
Δεν απάντησαν	0%	2
Άνδρας	68%	690
Γυναίκα	17%	173
ΔΞ/ΔΑ	14%	145
Σύνολο	100%	1,010

Φύλο διαχειριστή ή manager

	%	Αριθμός
Δεν απάντησαν	0%	3
Άνδρας	74%	748
Γυναίκα	17%	173
ΔΞ/ΔΑ	9%	86
Σύνολο	100%	1,010

Επίσης το 44% των επιχειρήσεων του δείγματος αποτελείται από **οικογενειακές επιχειρήσεις**.

Πίνακας 4: Κατανομή επιχειρήσεων δείγματος ανά οικογενειακές και μη οικογενειακές επιχειρήσεις

	%	Αριθμός
Όχι	49%	612
Ναι	44%	544
ΔΞ/ΔΑ	7%	91
Σύνολο	100%	1,247

Επιπλέον, οι επιχειρήσεις που ανταποκρίθηκαν στην έρευνα έχουν **κατά μέσο όρο 23,3 εργαζόμενους** με την ελάχιστη τιμή να διαμορφώνεται σε 0 εργαζόμενους και την μέγιστη τιμή να διαμορφώνεται σε 1.000 εργαζόμενους**.** Επίσης ο μέσος όρος χρόνων λειτουργίας των επιχειρήσεων του δείγματος είναι **26 έτη**, με την χαμηλότερη τιμή να είναι 1 έτος και τη μέγιστη να είναι 171 έτη.

Όσον αφορά **στον κύκλο εργασιών που οφείλεται σε εξαγωγές**, το 62% αφορά επιχειρήσεις με μηδενικές εξαγωγές και ακολουθούν οι επιχειρήσεις (22% του συνόλου) στις οποίες οι εξαγωγές αποτελούν έως το 25% του κύκλου εργασιών.

Πίνακας 5: Κατανομή επιχειρήσεων δείγματος με βάση το ποσοστό που οι εξαγωγές συμμετέχουν στον κύκλο εργασιών

	%	Αριθμός
0 + 0%	62%	772
Κάτω από 25%	22%	276
Πάνω από 50%	8%	101
Από 25% μέχρι 50%	8%	97
Δεν απάντησαν	0%	1
Σύνολο	100%	1,247

Όσον αφορά στο **αντικείμενο δραστηριότητας βάσει ΚΑΔ**, υπερισχύουν με ποσοστό 35% οι επιχειρήσεις των ΚΑΔ 45, 46 και 47 που αφορούν στο Χονδρικό και λιανικό εμπόριο· επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών και ακολουθούν με ποσοστό 27% οι επιχειρήσεις των ΚΑΔ από 10 έως 33 που αφορούν στη μεταποίηση.

Πίνακας 6: Κατανομή επιχειρήσεων δείγματος ανά αντικείμενο δραστηριότητας

	%	Αριθμός
ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ· ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΜΗΧΑΝΟΚΙΝΗΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΟΤΟΣΙΚΛΕΤΩΝ	35%	431
ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	27%	334
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	6%	81
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΣΤΙΑΣΗΣ	5%	64
ΑΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	5%	58
ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	4%	53
ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	4%	51
ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΚΑΙ ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ	3%	33
ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ	2%	25
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ (ΚΑΔ 68)	2%	19
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	1%	18
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (ΚΑΔ 85)	1%	18
ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ, ΑΤΜΟΥ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΥ (ΚΑΔ 35)	1%	16
ΤΕΧΝΕΣ, ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗ ΚΑΙ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ	1%	11
ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑ	1%	10
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ	1%	9
ΟΡΥΧΕΙΑ ΚΑΙ ΛΑΤΟΜΕΙΑ	0%	5
ΠΑΡΟΧΗ ΝΕΡΟΥ· ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΛΥΜΑΤΩΝ, ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗΣ	0%	5
ΕΛΛΕΙΨΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (ΚΑΔ 00)	0%	2
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ ΩΣ ΕΡΓΟΔΟΤΩΝ· ΜΗ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ, ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΑΓΑΘΩΝ -ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ- ΓΙΑ ΙΔΙΑ ΧΡΗΣΗ	0%	1
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΞΩΧΩΡΙΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΦΟΡΕΩΝ (ΚΑΔ 99)	0%	1
ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑ· ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ (ΚΑΔ 84)	0%	1
ΝΑ	0%	1
ΣΥΝΟΛΟ	100%	1,247

Όσον αφορά στον **κύκλο εργασιών την τελευταία τριετία** (2017-2019), όπως φαίνεται και στους παρακάτω πίνακες 7-9, η πλειονότητα των επιχειρήσεων του δείγματος έχει κύκλο εργασιών από 0 έως 1.999.999 € και ακολουθούν οι επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 2.000.000 έως 9.999.999 €. Μόλις στο 9% του δείγματος κυμαίνονται οι επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών ως 49.999.999 €. Άρα στο δείγμα κυριαρχούν οι επιχειρήσεις με μικρό κύκλο εργασιών, γεγονός το οποίο αντικατοπτρίζει και την πραγματική εικόνα της ελληνικής επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Πίνακας 7: Κατανομή επιχειρήσεων δείγματος ανά κύκλο εργασιών το 2017

	%	Αριθμός
0 - 1.999.999 ευρώ	62%	775
2.000.000 - 9.999.999 ευρώ	24%	304
10.000.000 - 49.999.999 ευρώ	9%	110
ΔΞ/ΔΑ	5%	60
Σύνολο	100%	1,247

Πίνακας 8: Κατανομή επιχειρήσεων δείγματος ανά κύκλο εργασιών το 2018

	%	Αριθμός
0 - 1.999.999 ευρώ	60%	748
2.000.000 - 9.999.999 ευρώ	27%	337
10.000.000 - 49.999.999 ευρώ	9%	107
ΔΞ/ΔΑ	4%	60
Σύνολο	100%	1,247

Πίνακας 9: Κατανομή επιχειρήσεων δείγματος ανά κύκλο εργασιών το 2019

	%	Αριθμός
0 - 1.999.999 ευρώ	60%	748
2.000.000 - 9.999.999 ευρώ	27%	337
10.000.000 - 49.999.999 ευρώ	9%	107
ΔΞ/ΔΑ	4%	60
Σύνολο	100%	1,247

Όσον αφορά στα **αποτελέσματα χρήσης την τελευταία τριετία**, καταγράφεται κέρδος που το 2017 ανήλθε κατά μέσο όρο σε 214.456,6 €, το 2015 σε 188.490 € και το 2019 σε 297.121,4 €. Από το δείγμα δεν λείπουν οι επιχειρήσεις που για τα τρία έτη αναφοράς είχαν ζημίες αλλά κέρδη που κυμαίνονται σε υψηλά επίπεδα. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το 2019 καταγράφηκαν οι υψηλότερες ζημίες (ποσό 22,8 εκ. €) και τα υψηλότερα κέρδη (36 εκ. €).

Πίνακας 10: Αποτελέσματα χρήσης την τελευταία τριετία

	Μέσος όρος	Ελάχιστο	25ο τεταρτημόριο	Διάμεσος	75ο τεταρτημόριο	Μέγιστο	Μέγεθος δείγματος
2017 - Αριθμητικώς	214,454.6	-12,900,000.0	0	30,000	120,000	23,000,000.0	604

Αποτελέσματα Χρήσης 2017
μέγεθος δείγματος= 604; Συνολικό μέγεθος δείγματος = 1247; 643 δεν απάντησαν

	Μέσος όρος	Ελάχιστο	25ο τεταρτημόριο	Διάμεσος	75ο τεταρτημόριο	Μέγιστο	Μέγεθος δείγματος
2018 - Αριθμητικώς	188,490.0	-4,200,000.0	0	40,000	120,000	7,000,000.0	617

Αποτελέσματα Χρήσης 2018
μέγεθος δείγματος = 617; Συνολικό μέγεθος δείγματος = 1247; 630 δεν απάντησαν

	Μέσος όρος	Ελάχιστο	25ο τεταρτημόριο	Διάμεσος	75ο τεταρτημόριο	Μέγιστο	Μέγεθος δείγματος
2019 - Αριθμητικώς	297,121.4	-22,800,000.0	9,000	43,000	150,000	36,000,000.0	634

Αποτελέσματα Χρήσης 2019
μέγεθος δείγματος = 634; Συνολικό Μέγεθος δείγματος = 1247; 613 δεν απάντησαν

Τέλος όσον αφορά στο **ποσοστό των Ξένων Κεφαλαίων στη μετοχική σύνθεση της επιχείρησης**, ο μέσος όρος κυμαίνεται σε 63,6%, ενώ υπάρχουν επιχειρήσεις του δείγματος με μηδενικό ποσοστό αλλά και πλήρη συμμετοχή των ξένων κεφαλαίων στη μετοχική σύνθεσή τους.

3. Ευρήματα της έρευνας

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας βάσει των απαντήσεων που δόθηκαν από τους εκπροσώπους των 1.247 επιχειρήσεων που συμμετείχαν. Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων ακολουθεί τη δομή του ερωτηματολογίου που χρησιμοποιήθηκε κατά τη συνέντευξη και παρατίθεται στο παράρτημα 1.

Στην ***ερώτηση 1α: "Ποια από τα παρακάτω ήταν τα τρία πιο σημαντικά προβλήματα για την επιχείρησή σας τα τελευταία 3 χρόνια;***", η φορολογία συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό των απαντήσεων με 43% και ακολουθούν η ρευστότητα της επιχείρησης και η γραφειοκρατία με 26%. Το ζήτημα της υψηλής φορολογίας που είναι το κύριο πρόβλημα σε όλες τις κατηγορίες επιχειρήσεων, φαίνεται να επηρεάζει κυρίως τις πολύ μικρές επιχειρήσεις (46%), έπειτα τις μικρές (42%) και λιγότερο τις μεσαίες (36%). Στον αντίποδα τα τρία λιγότερο σημαντικά προβλήματα είναι η νομοθεσία και το ρυθμιστικό πλαίσιο, το μισθολογικό κόστος και η εύρεση πελατών. Επίσης, η υψηλή φορολογία αναφέρθηκε κυρίως από τις επιχειρήσεις της Κρήτης (61%), συγκριτικά με τον μ.ο. των υπόλοιπων ΠΕ 43%.

Διάγραμμα 2: Σημαντικότερα προβλήματα της επιχείρησης την τελευταία τριετία

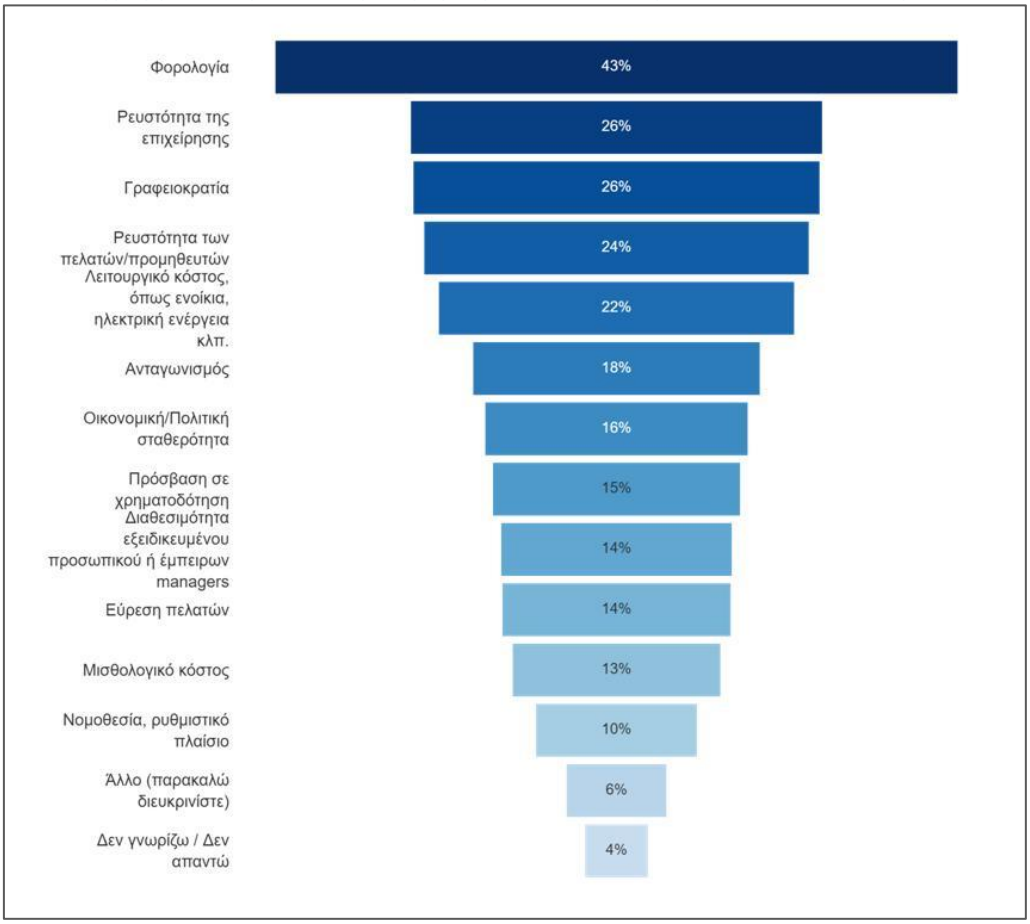

Πίνακας 11: Σημαντικότερα προβλήματα της επιχείρησης την τελευταία τριετία ανά μέγεθος

	Μεσαία (μέχρι 250 εργαζόμενους και μέχρι 50.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	Μικρή (μέχρι 50 εργαζόμενους και μέχρι 10.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	Πολύ Μικρή (μέχρι 10 εργαζόμενους και μέχρι 2.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	ΣΥΝΟΛΟ
Φορολογία	36%	42%	46%	43%
	59	191	285	535
Ρευστότητα της επιχείρησης	19%	27%	27%	26%
	32	124	166	322
Γραφειοκρατία	32%	27%	23%	26%
	53	123	142	318
Ρευστότητα των πελατών/προμηθευτών	31%	21%	25%	24%
	52	95	154	301
Λειτουργικό κόστος, όπως ενοίκια, ηλεκτρική ενέργεια κλπ.	26%	25%	20%	22%
	43	113	122	278
Ανταγωνισμός	18%	21%	15%	18%
	30	98	96	224
Οικονομική/Πολιτική σταθερότητα	14%	15%	18%	16%
	24	70	111	205
Πρόσβαση σε χρηματοδότηση	11%	16%	16%	15%
	19	72	102	193
Διαθεσιμότητα εξειδικευμένου προσωπικού ή έμπειρων managers	19%	18%	11%	14%
	31	82	67	180
Εύρεση πελατών	9%	15%	15%	14%
	15	67	96	178
Μισθολογικό κόστος	15%	17%	9%	13%
	25	78	59	162
Νομοθεσία, ρυθμιστικό πλαίσιο	7%	8%	13%	10%
	12	35	78	125
Άλλο (παρακαλώ διευκρινίστε)	7%	5%	7%	6%
	12	22	43	77
Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ	6%	2%	5%	4%
	10	9	29	48
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%
	166	459	621	1,246

Στην απάντηση «άλλο» που καταγράφηκαν 76 απαντήσεις, η πλειονότητα (64,5%) απαντά η αντιμετώπιση της πανδημίας του covid-19 (49 απαντήσεις) και ακολουθούν οι απαντήσεις που αφορούν στις ασφαλιστικές εισφορές (5 απαντήσεις). Μικρότερης συχνότητας είναι οι απαντήσεις για την αύξηση των τιμών των πρώτων υλών (2 απαντήσεις) και τη μείωση του κύκλου εργασιών (2 απαντήσεις).

Διάγραμμα 3: Σημαντικότερα προβλήματα της επιχείρησης την τελευταία τριετία, απάντηση «άλλο»

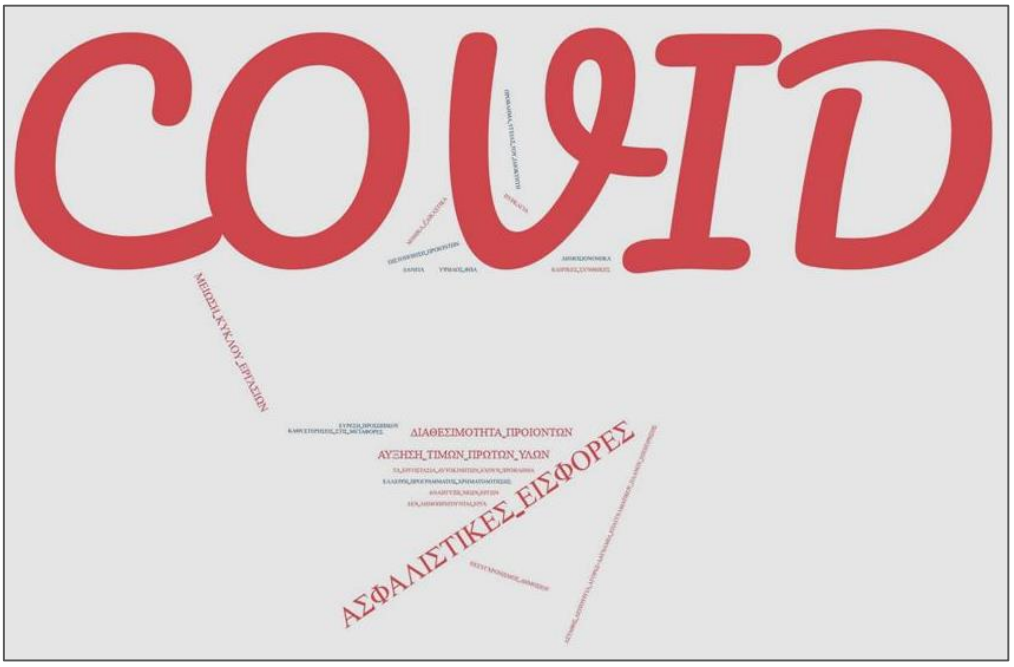

Στην ερώτηση ***1β: "Πόσο σημαντικό πρόβλημα ήταν η πρόσβαση σε χρηματοδότηση τα τελευταία 3 χρόνια;"***, η πρόσβαση σε χρηματοδότηση φαίνεται ότι δεν αποτελεί σημαντικό πρόβλημα αφού υπερισχύει με ποσοστό 38% η απάντηση «καθόλου» και ακολουθούν οι απαντήσεις «μέτρια» και «αρκετά» με ποσοστό 11%. Η τάση αυτή όμως θα μπορούσε να πει κανείς ότι διαμορφώνεται γιατί η χρηματοδότηση αποτελεί ένα ζήτημα με χαμηλό ενδιαφέρον για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, λόγω του υψηλού φόβου απόρριψης της τραπεζικής χρηματοδότησης εξαιτίας της συχνής μη πλήρωσης των τεθέντων κριτηρίων αξιολόγησης.

Πίνακας 12: Πόσο σημαντικό πρόβλημα ήταν η πρόσβαση σε χρηματοδότηση τα τελευταία 3 χρόνια

	%	Αριθμός
1-Καθόλου	38%	480
2-Πολύ λίγο	6%	72
3-Λίγο	9%	107
4-Μέτρια	11%	134
5-Αρκετά	11%	143
6-Πολύ	9%	106
7-Πάρα πολύ	16%	205
ΣΥΝΟΛΟ	100%	1,247

Διάγραμμα 4: Πόσο σημαντικό πρόβλημα ήταν η πρόσβαση σε χρηματοδότηση τα τελευταία 3 χρόνια

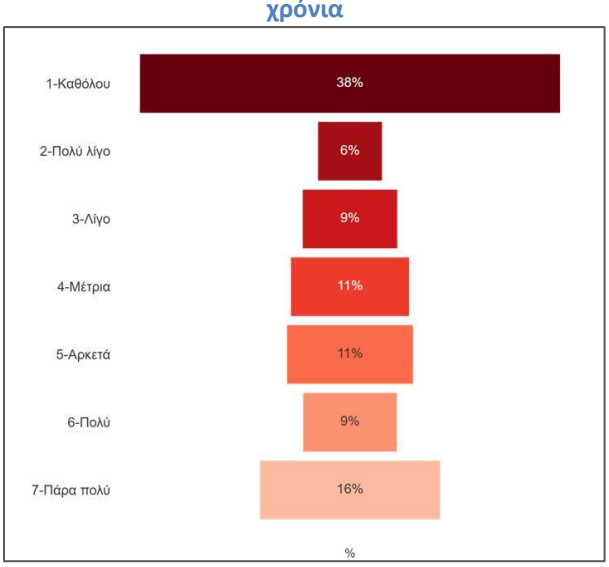

Λαμβάνοντας υπόψη το μέγεθος της επιχείρησης, ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι, στις πολύ μικρές επιχειρήσεις ενώ το 42% δηλώνει ότι η χρηματοδότηση δεν αποτέλεσε πρόβλημα, το 22% απάντησε ότι η πρόσβαση στη χρηματοδότηση ήταν πάρα πολύ σημαντικό πρόβλημα.

Λαμβάνοντας υπόψη τη γεωγραφική περιοχή της έδρας, παρατηρείται ότι σε όλες τις περιοχές η απάντηση «καθόλου» υπερισχύει, πλην της Θεσσαλίας – Στερεάς Ελλάδας όπου υπερισχύει η απάντηση «πάρα πολύ» με 30%. Οι επιχειρήσεις που δεν αντιμετώπισαν πρόβλημα με τη χρηματοδότηση έχουν έδρα κυρίως στην Αττική (44%) και τη Θεσσαλονίκη (41%).

Λαμβάνοντας υπόψη τη νομική μορφή, η απάντηση «καθόλου» διαμορφώνεται σε χαμηλότερο επίπεδο στις Α.Ε. (34%) ενώ αντίθετα στο υψηλότερο επίπεδο στις επιχειρήσεις άλλων μορφών επιχείρησης (57%) και στις Ο.Ε. (50%)

Πίνακας 13: Πόσο σημαντικό πρόβλημα ήταν η πρόσβαση σε χρηματοδότηση τα τελευταία 3 χρόνια, ανά μέγεθος και γεωγραφική περιοχή

	Σε ποια από τις παρακάτω κατηγορίες ανήκει η επιχείρηση;			Περιοχή έδρας της επιχείρησης:								
	Μεσαία (μέχρι 249 εργαζόμενους και μέχρι 50.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	Μικρή (μέχρι 49 εργαζόμενους και μέχρι 10.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	Πολύ Μικρή (μέχρι 9 εργαζόμενους και μέχρι 2.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	Αιγαίο	Αττική	Ήπειρος - Δυτική Μακεδονία	Θεσσαλία - Στερεά Ελλάδα	Θεσσαλο-νίκη	Κρήτη	Μακεδονία - Θράκη (πλην Νομού Θεσσαλο-νίκης)	Πελοπόννησος - Δυτική Ελλάδα και Ιόνια Νησιά	Σύνολο
1-Καθόλου	41%	32%	42%	33%	44%	37%	23%	41%	29%	39%	35%	38%
	68	149	263	17	191	27	23	132	20	43	27	480
2-Πολύ λίγο	10%	7%	4%	4%	6%	4%	12%	4%	9%	6%	1%	6%
	17	30	25	2	27	3	12	14	6	7	1	72
3-Λίγο	13%	11%	6%	6%	9%	8%	6%	10%	9%	9%	9%	9%
	21	51	35	3	38	6	6	31	6	10	7	107
4-Μέτρια	15%	13%	8%	6%	11%	7%	9%	11%	16%	8%	17%	11%
	25	58	51	3	49	5	9	35	11	9	13	134
5-Αρκετά	9%	14%	10%	10%	11%	18%	12%	12%	11%	9%	12%	11%
	15	65	63	5	47	13	12	39	8	10	9	143
6-Πολύ	5%	11%	7%	18%	8%	7%	9%	8%	11%	8%	8%	9%
	8	52	46	9	34	5	9	26	8	9	6	106
7-Πάρα πολύ	7%	12%	22%	24%	12%	19%	30%	15%	16%	20%	19%	16%
	12	54	139	12	53	14	30	48	11	22	15	205
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
	166	459	622	51	439	73	101	325	70	110	78	1,247

Πίνακας 14: Πόσο σημαντικό πρόβλημα ήταν η πρόσβαση σε χρηματοδότηση τα τελευταία 3 χρόνια, ανά νομική μορφή

	Α.Ε.	Άλλο	Ατομική	Ε.Ε.	Ε.Π.Ε.	Ι.Κ.Ε.	Ο.Ε.	Συνεταιρισμός	Σύνολο
1-Καθόλου	34%	57%	40%	46%	47%	41%	50%	44%	38%
	229	4	94	22	27	32	68	4	480
2-Πολύ λίγο	7%	0%	5%	8%	7%	0%	3%	0%	6%
	49	0	11	4	4	0	4	0	72
3-Λίγο	11%	0%	3%	4%	5%	10%	7%	11%	9%
	76	0	8	2	3	8	9	1	107
4-Μέτρια	14%	14%	8%	2%	9%	11%	4%	11%	11%
	91	1	20	1	5	9	6	1	134
5-Αρκετά	14%	0%	8%	15%	5%	10%	9%	11%	11%
	92	0	20	7	3	8	12	1	143
6-Πολύ	8%	0%	7%	8%	16%	11%	11%	11%	9%
	51	0	17	4	9	9	15	1	106
7-Πάρα πολύ	13%	29%	28%	17%	12%	16%	16%	11%	16%
	85	2	67	8	7	13	22	1	205
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
	673	7	237	48	58	79	136	9	1,247

Στην ερώτηση ***2."Με ποιους από τους παρακάτω τρόπους αντιμετωπίσατε τις συνέπειες της μη (ή της ελλιπούς) εξωτερικής χρηματοδότησης",*** η οποία τέθηκε μόνο σε όσους απάντησαν «αρκετά», «πολύ» και «πάρα πολύ» στην προηγούμενη ερώτηση (454 επιχειρήσεις του δείγματος), το 54% απάντησε ότι προέβη σε χρηματοδότηση της λειτουργίας της επιχείρησης με ιδίους πόρους, ενώ τα 39% δεν υλοποίησε τα επενδυτικά του σχέδια. Επίσης για ένα σημαντικό ποσοστό της τάξης του 33% καταγράφηκε καθυστέρηση στην πληρωμή των οφειλών του.

Διάγραμμα 5: Τρόποι αντιμετώπισης της μη (ή της ελλιπούς) εξωτερικής χρηματοδότησης

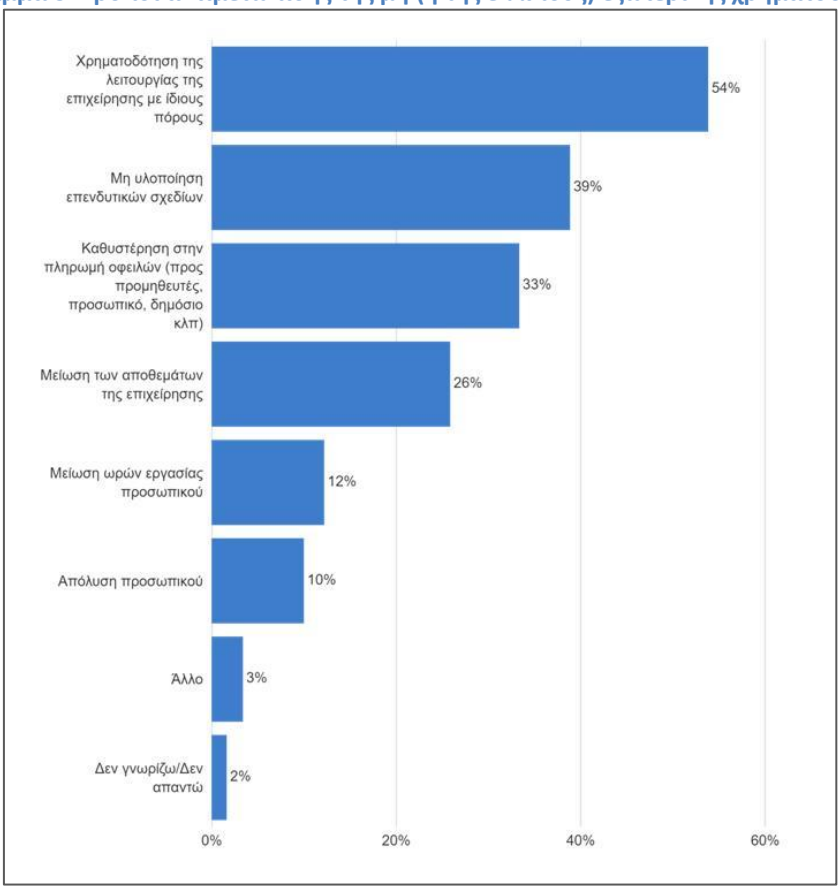

Στην απάντηση «άλλο» που απάντησαν 15 επιχειρήσεις, υπερισχύει ως τρόπος αντιμετώπισης η επιστρεπτέα προκαταβολή και ο δανεισμός με 3 απαντήσεις σε κάθε περίπτωση.

Διάγραμμα 6: Τρόποι αντιμετώπισης της μη (ή της ελλιπούς) εξωτερικής χρηματοδότησης

Στη συνέχεια θέτοντας την ερώτηση **3. "Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι είστε εξοικειωμένος με τη λειτουργία των παρακάτω χρηματοδοτικών εργαλείων/πηγών**

χρηματοδότησης των επιχειρήσεων" διερευνήθηκε ο βαθμός εξοικείωσης με συγκεκριμένα χρηματοδοτικά εργαλεία. Ειδικότερα όσον αφορά στα ιδία κεφάλαια, υπερισχύει η άποψη των ερωτηθέντων ότι είναι πάρα πολύ εξοικειωμένοι (31%) και ακολουθεί η απάντηση «αρκετά» με 18%, ενώ το 15% δηλώνει καθόλου ή πολύ εξοικειωμένο. Όσον αφορά στην πώληση των στοιχείων του ενεργητικού, καταγράφεται ένα σημαντικό ποσοστό της τάξης του 42% που δηλώνει πως δεν είναι καθόλου εξοικειωμένο. Στον αντίποδα, πάρα πολύ εξοικειωμένο δηλώνει το 12%.

Διάγραμμα 7: Βαθμός εξοικείωσης με χρηματοδοτικά εργαλεία/πηγές χρηματοδότησης (ιδία κεφάλαια και πώληση στοιχείων ενεργητικού)

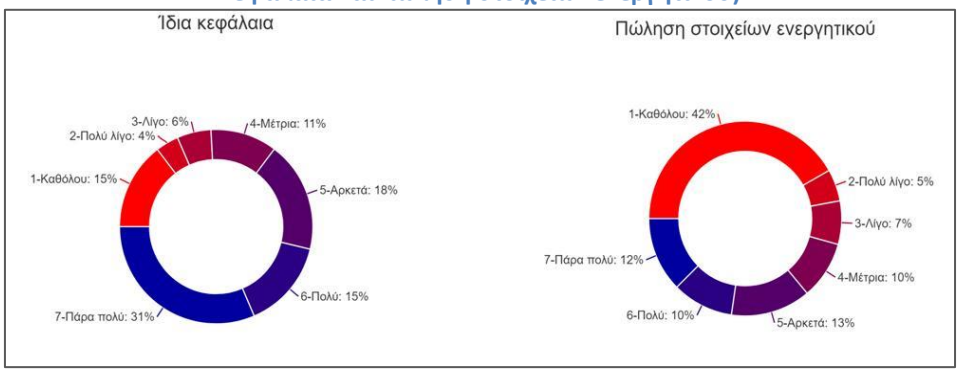

Όσον αφορά στην επιδότηση από προγράμματα κρατικής ενίσχυσης, υπερισχύει η απάντηση ότι δεν είναι καθόλου εξοικειωμένοι (27%), ενώ το 20% δηλώνει αρκετά εξοικειωμένο και το 14% πολύ ή πάρα πολύ εξοικειωμένο. Παρόμοια εικόνα διαμορφώνεται και όσον αφορά στη λήψη τραπεζικού δανείου με επιδότηση επιτοκίου. Πιο συγκεκριμένα υπερισχύει η απάντηση ότι δεν είναι καθόλου εξοικειωμένοι (31%), ακολουθεί η απάντηση αρκετά (20%) και έπονται οι απαντήσεις πολύ ή πάρα πολύ εξοικειωμένοι με 15%.

Διάγραμμα 8: Βαθμός εξοικείωσης με χρηματοδοτικά εργαλεία/πηγές χρηματοδότησης (επιδότηση από πρόγραμμα κρατικής ενίσχυσης και τραπεζικό δάνειο με επιδότηση επιτοκίου)

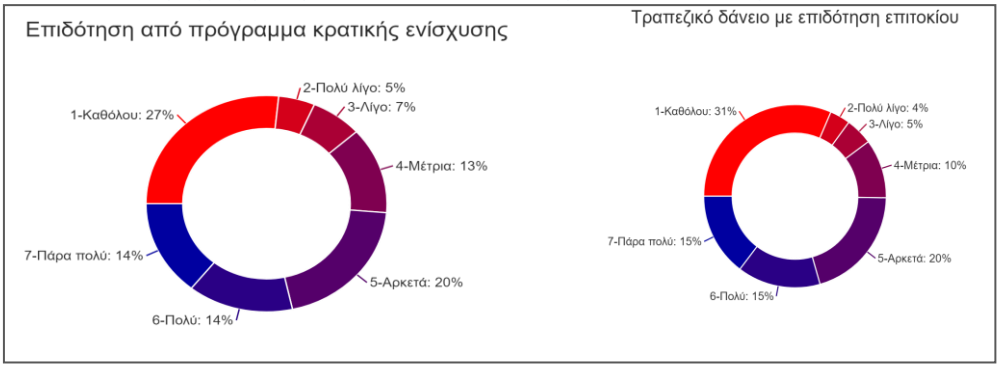

Όσον αφορά στον βαθμό εξοικείωσης με τα τραπεζικά δάνεια με εγγύηση του ελληνικού δημοσίου ή της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων, το 39% δηλώνει καθόλου εξοικειωμένο και ακολουθεί η απάντηση «αρκετά» με 17%. Σχεδόν η ίδια εικόνα διαμορφώνεται και για το Τραπεζικό επιχειρηματικό δάνειο χωρίς επιδότηση επιτοκίου/εγγύηση Ελληνικού Δημοσίου ή Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων, καθώς το 37% δηλώνει καθόλου εξοικειωμένο και ακολουθεί η απάντηση «αρκετά» με 17%.

Διάγραμμα 9: Βαθμός εξοικείωσης με χρηματοδοτικά εργαλεία/πηγές χρηματοδότησης (τραπεζικό δάνειο με εγγύηση και χωρίς εγγύηση του ελληνικού δημοσίου ή της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων)

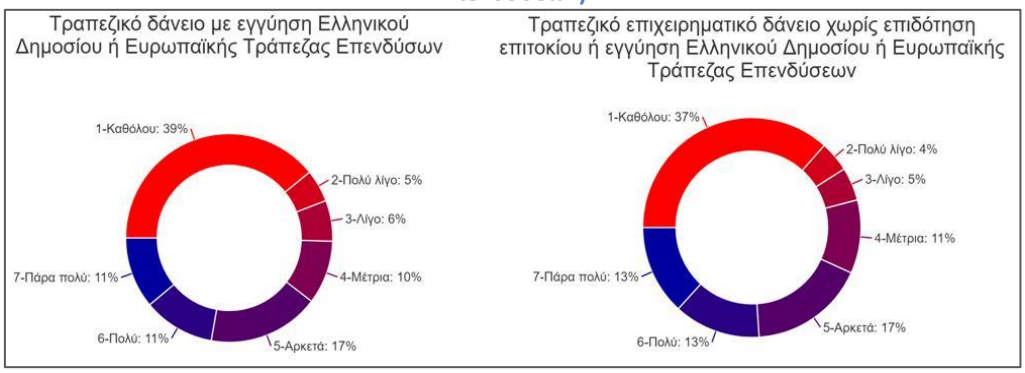

Όσον αφορά στο τραπεζικό δάνειο υπερανάληψης (overdraft), ο βαθμός εξοικείωσης επίσης είναι πολύ μικρός καθώς μόλις το 8% και το 7% δήλωσε πάρα πολύ και πολύ εξοικειωμένο αντίστοιχα, ενώ πάνω από τους μισούς (54%) απάντησαν πως δεν είναι καθόλου εξοικειωμένοι με το εν λόγω χρηματοδοτικό εργαλείο. Όσον αφορά στην εμπορική πίστωση, ο βαθμός εξοικείωσης είναι μικρός, καθώς πολύ και πάρα πολύ εξοικειωμένο δηλώνει το 9 και το 11% αντίστοιχα, ενώ υπερισχύει η απάντηση «καθόλου» με 42%.

Διάγραμμα 10: Βαθμός εξοικείωσης με χρηματοδοτικά εργαλεία/πηγές χρηματοδότησης (τραπεζικό δάνειο υπερανάληψης και εμπορική πίστωση)

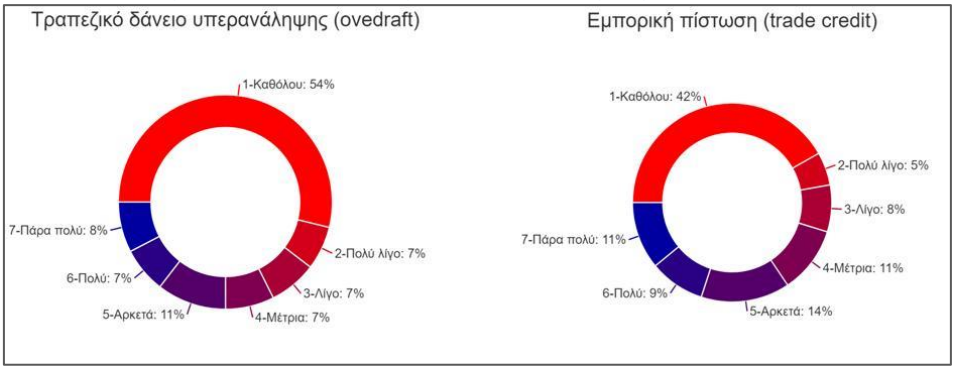

Όσον αφορά στον βαθμό εξοικείωσης με τη χρηματοδοτική μίσθωση (leasing), υπερισχύει η απάντηση «καθόλου» με 40% και ακολουθεί με 15% η απάντηση «μέτρια», ενώ οι απαντήσεις «πολύ» και «πάρα πολύ» συγκέντρωσαν το 10% και το 12% των απαντήσεων αντίστοιχα. Μεγαλύτερη φαίνεται πως είναι η άγνοια για το χρηματοδοτικό εργαλείο πρακτορεία επιχειρηματικών απαιτήσεων (factoring) καθώς το 64% δηλώνει κπως δεν έχει καθόλου εξοικείωση και μόλις το 5% και το 6% απάντησε «πολύ» και «πάρα πολύ» εξοικειωμένο.

Διάγραμμα 11: Βαθμός εξοικείωσης με χρηματοδοτικά εργαλεία/πηγές χρηματοδότησης (χρηματοδοτική μίσθωση και πρακτορεία επιχειρηματικών απαιτήσεων)

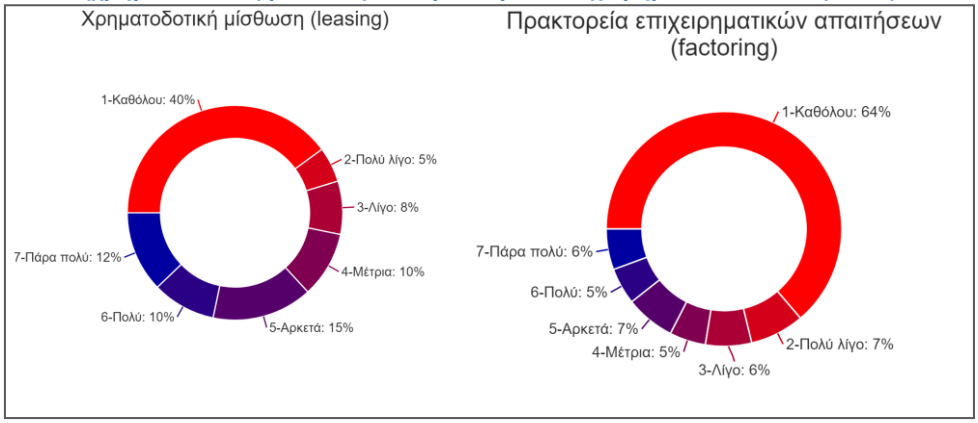

Σε πολύ υψηλό βαθμό φαίνεται πως είναι η άγνοια για την έκδοση χρεωστικών τίτλων (debt securities) και για τα κεφάλαια επιχειρηματικού κινδύνου (venture capital) καθώς η απάντηση «καθόλου» συγκεντρώνει πολύ υψηλά ποσοστά (70% στην πρώτη περίπτωση και 65% στη δεύτερη περίπτωση), ενώ αντίθετα οι τιμές των απαντήσεων «πολύ» και «πάρα πολύ» κυμαίνονται μόλις στο 3%.

Διάγραμμα 12: Βαθμός εξοικείωσης με χρηματοδοτικά εργαλεία/πηγές χρηματοδότησης (έκδοση χρεωστικών τίτλων και κεφάλαια επιχειρηματικού κινδύνου)

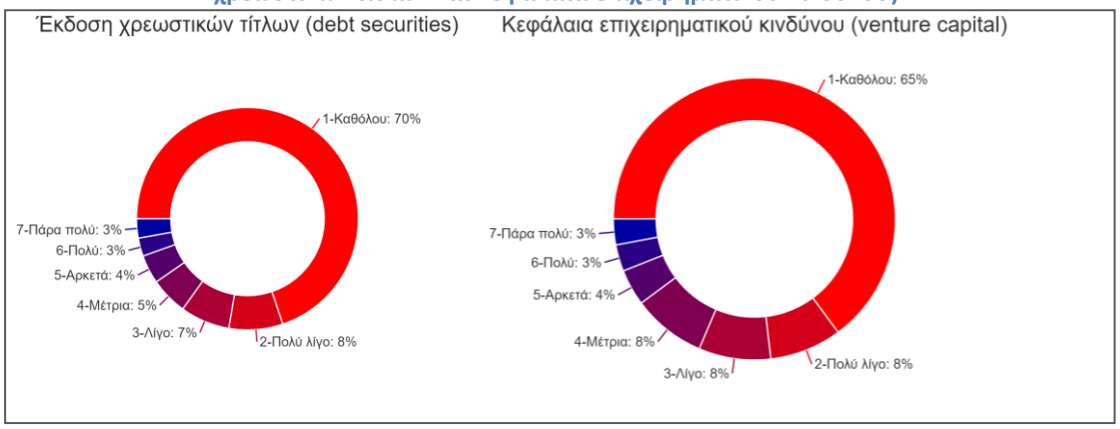

Επίσης σε πολύ υψηλό βαθμό φαίνεται πως είναι η άγνοια για τα κεφάλαια από επενδυτές – επιχειρηματικούς αγγέλους (business angels) και για την υβριδική χρηματοδότηση (mezzanine finance), καθώς η απάντηση «καθόλου» συγκεντρώνει πολύ υψηλά ποσοστά (70% στην πρώτη περίπτωση και 76% στη δεύτερη περίπτωση), ενώ αντίθετα οι τιμές των απαντήσεων «πολύ» και «πάρα πολύ» κυμαίνονται μόλις στο 2-3%. Τέλος όσον αφορά στο χρηματοδοτικό εργαλείο των μικροπιστώσεων, περισσότεροι από τους μισούς (57%) απάντησαν ότι δεν είναι καθόλου εξοικειωμένοι, ενώ πολύ και πάρα πολύ εξοικειωμένο δηλώνει το 4% και 6% αντίστοιχα.

Διάγραμμα 13: Βαθμός εξοικείωσης με χρηματοδοτικά εργαλεία/πηγές χρηματοδότησης (κεφάλαια από επενδυτές – επιχειρηματικούς αγγέλους, υβριδική χρηματοδότηση και μικροπιστώσεις)

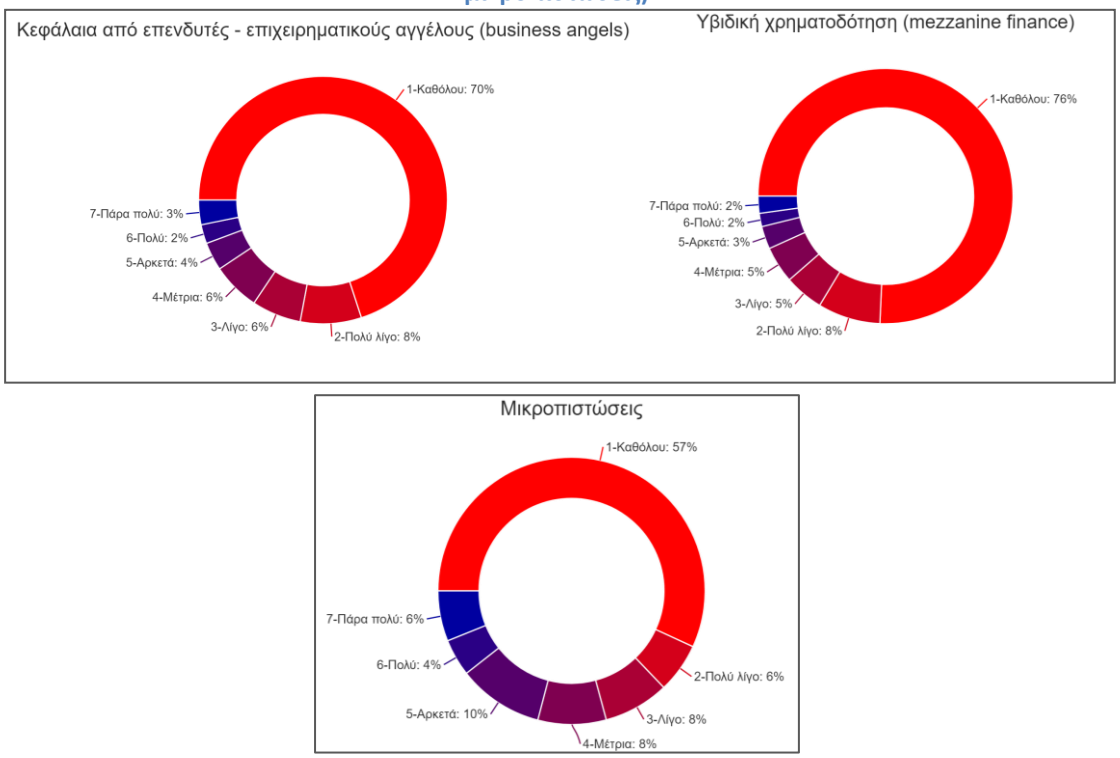

<u>Συνολικά</u>, οι ερωτώμενοι είναι περισσότερο εξοικειωμένοι με τη χρήση ιδίων πόρων, ενώ για πιο καινοτόμα χρηματαδοτικά εργαλεία όπως το leasing, το factoring, το venture capital, κλπ. δηλώνουν έλλειψη εξοικείωσης. Λαμβάνοντας υπόψη τις απαντήσεις «πολύ» και «πάρα πολύ», διαπιστώνεται ότι η απάντηση «ιδία κεφάλαια (αύξηση μετοχικού κεφαλαίου, δημιουργία αποθεματικού κλπ)» συγκεντρώνει το 46% των απαντήσεων, ακολουθεί ο τραπεζικός δανεισμός με επιδότηση επιτοκίου με 29%, η επιδότηση από προγράμματα κρατικών ενισχύσεων με 28% και ο τραπζικός δανεισμός χωρίς επιδότηση επιτοκίου με 26%. Αντίθετα οι χαμηλότερες τιμές των επιχειρήσεων που δηλώνουν πολύ και πάρα πολύ εξοικειωμένες, αναφέρονται στην υβριδική χρηματοδότηση (4%), την έκδοση χρεωστικών τίτλων (5%), τα κεφάλαια από επενδυτές – επιχειρηματικούς αγγέλους και τα κεφάλαια επιχειρηματικού κινδύνου (6%).

Διάγραμμα 14: Βαθμός πολύ και πάρα πολύ μεγάλης εξοικείωσης με χρηματοδοτικά εργαλεία/πηγές χρηματοδότησης συνολικά

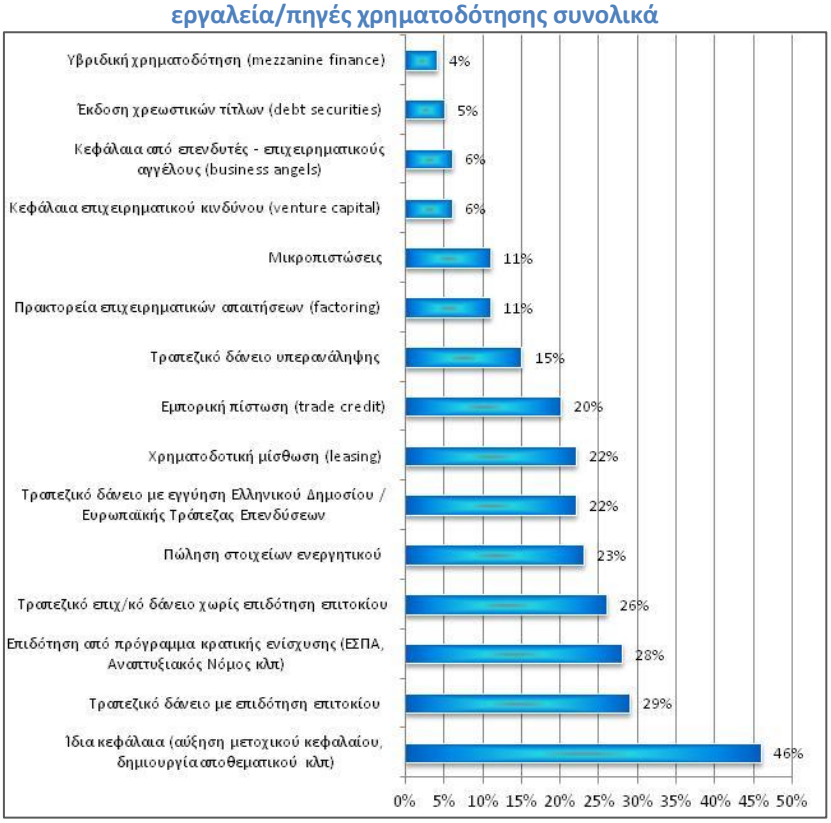

Στην ερώτηση ***4: "Γνωρίζετε κάποιο/κάποια από τα παρακάτω προγράμματα χρηματοδοτικών εργαλείων για την ενίσχυση της ρευστότητας των Ελληνικών επιχειρήσεων;"***, το 44% απάντησε ότι δεν γνωρίζει κανένα χρηματοδοτικό εργαλείο, ενώ οι μισοί γνωρίζουν το πρόγραμμα της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας (πρώην ΕΤΑΕΑΝ) και ακολουθεί το 22% που γνωρίζει το COSME. Το ταμείο EQUIFUND έλαβε το χαμηλότερο ποσοστό (7%). Ενδιαφέρον είναι το στοιχείο ότι το 51% των πολύ μικρών επιχειρήσεων απάντησαν ότι δεν γνωρίζουν κανένα από τα αναφερθέντα χρηματοδοτικά εργαλεία ως υπερισχύουσα απάντηση, ενώ πολύ υψηλό ήταν το ποσοστό αυτό στην Ήπειρο – Δυτ. Μακεδονία (60%).

Διάγραμμα 15: Γνώση των παρακάτω χρηματοδοτικών εργαλείων για την ενίσχυση της ρευστότητας των Ελληνικών επιχειρήσεων

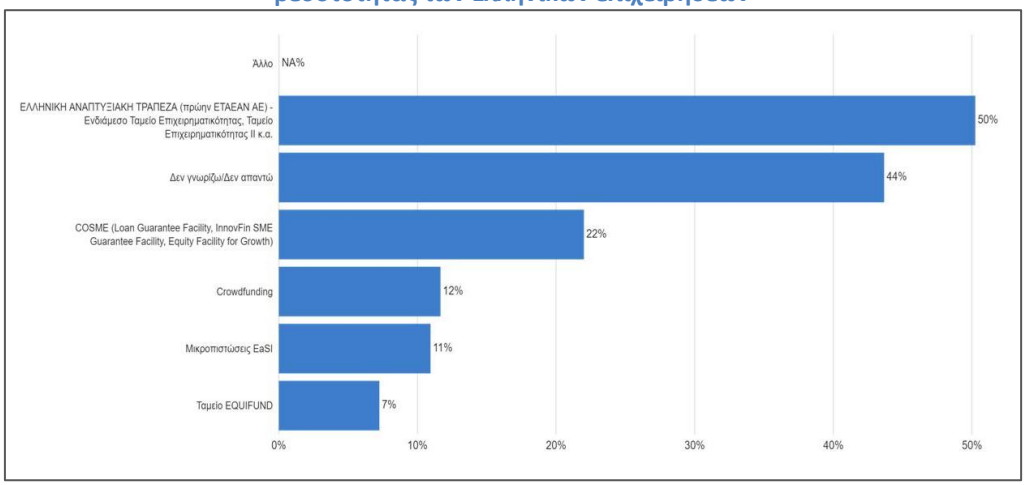

Πίνακας 15: Γνώση των παρακάτω χρηματοδοτικών εργαλείων για την ενίσχυση της ρευστότητας των Ελληνικών επιχειρήσεων, ανά μέγεθος και γεωγραφική περιοχή

	Σε ποια από τις παρακάτω κατηγορίες ανήκει η επιχείρηση;			Περιοχή έδρας της επιχείρησης:								
	Μεσαία (μέχρι 249 εργαζόμενους και μέχρι 50.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	Μικρή (μέχρι 49 εργαζόμενους και μέχρι 10.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	Πολύ Μικρή (μέχρι 9 εργαζόμενους και μέχρι 2.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	Αιγαίο	Αττική	Ήπειρος - Δυτική Μακεδονία	Θεσσαλία - Στερεά Ελλάδα	Θεσσαλο-νίκη	Κρήτη	Μακεδονία - Θράκη (πλην Νομού Θεσσαλο-νίκης)	Πελοπόννησος - Δυτική Ελλάδα και Ιόνια Νησιά	ΣΥΝΟΛΟ
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	33%	37%	51%	49%	39%	60%	47%	41%	46%	45%	51%	44%
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ (πρώην ΕΤΑΕΑΝ ΑΕ) - Ενδιάμεσο Ταμείο Επιχειρηματικότητας, Ταμείο Επιχειρηματικότητας ΙΙ κ.α.	57%	56%	44%	47%	55%	38%	48%	49%	50%	50%	45%	50%
COSME (Loan Guarantee Facility, InnovFin SME Guarantee Facility, Equity Facility for Growth)	36%	28%	14%	12%	25%	14%	19%	25%	16%	22%	17%	22%
Μικροπιστώσεις EaSI	12%	12%	10%	12%	13%	8%	12%	10%	9%	13%	4%	11%
Ταμείο EQUIFUND	10%	8%	5%	6%	7%	4%	11%	7%	7%	9%	4%	7%
Crowdfunding	14%	10%	12%	10%	15%	4%	8%	13%	4%	13%	6%	12%

Στην ερώτηση ***5: "Ποιες από τις παρακάτω πηγές χρηματοδότησης της επιχείρησης χρησιμοποιήσατε την τελευταία τριετία;"***, η πολυπληθέστερη απάντηση με 64% ήταν τα ιδία κεφάλαια και ακολουθεί με διαφορά καθώς κυμαίνεται στο 23% η επιδότηση από πρόγραμμα κρατικής ενίσχυσης (ΕΣΠΑ, Αναπτυξιακός Νόμος κλπ). Το τραπεζικό δάνειο με επιδότηση επιτοκίου και η απάντηση ότι δεν έχει χρησιμοποιηθεί κάποια πηγή χρηματοδότησης είναι στην 3η θέση με 15%.

Διάγραμμα 16: Πηγές χρηματοδότησης που χρησιμοποίησε η επιχείρηση την τελευταία τριετία

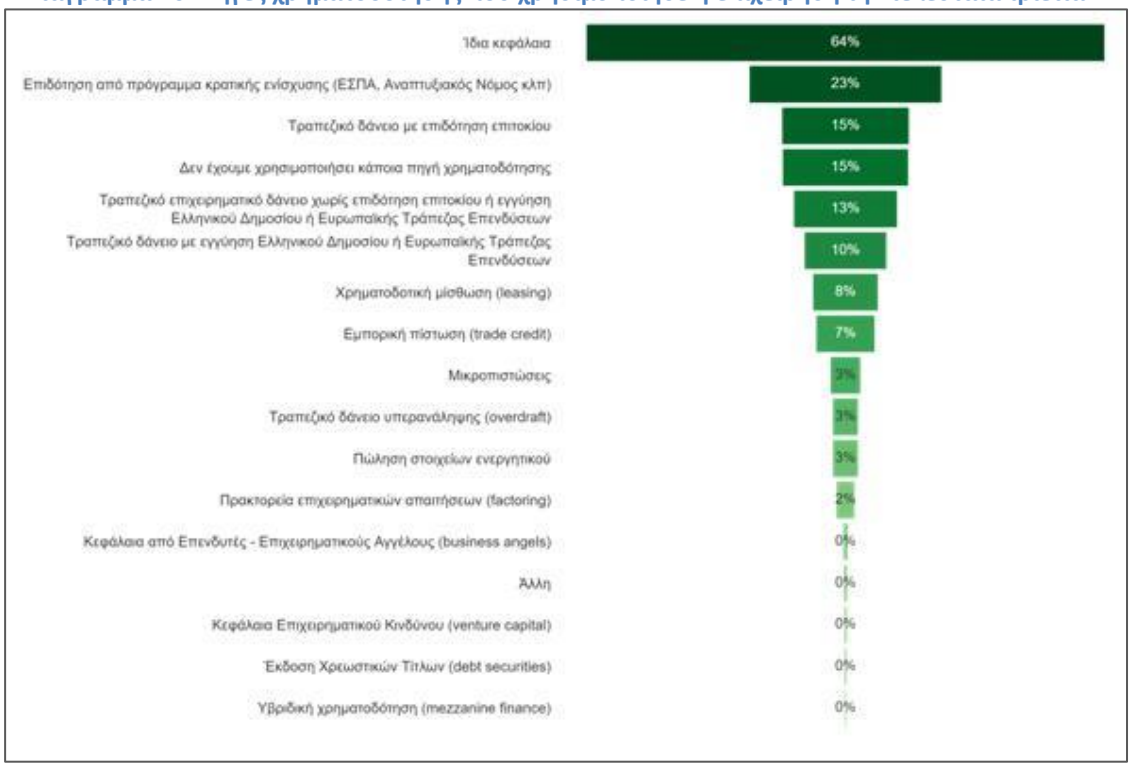

Από όσους έχουν απαντήσει ότι έχουν χρησιμοποιήσει κάποια πηγή χρηματοδότησης την τελευταία τριετία (1.057 επιχειρήσεις), το 76% αξιοποίησε ιδία κεφάλαια και ακολουθεί το 28% επιδότηση από πρόγραμμα κρατικής ενίσχυσης (π.χ. ΕΣΠΑ, Αναπτυξιακός Νόμος, κλπ.). Χρηματοδοτικές πηγές όπως χρηματοδοτική μίσθωση, εμπορική πίστωση, μικρο-πιστώσεις, πρακτορεία επιχειρηματικών απαιτήσεων, κλπ.

χρησιμοποιήθηκαν σε πολύ μικρότερο βαθμό, ενώ κεφάλαια από επενδυτές – επιχειρηματικούς αγγέλους δεν χρησιμοποιήθηκαν καθόλου.

Διάγραμμα 17: Πηγές χρηματοδότησης που χρησιμοποίησε η επιχείρηση την τελευταία τριετία (επί όσων έχουν χρησιμοποιήσει κάποια πηγή χρηματοδότησης)

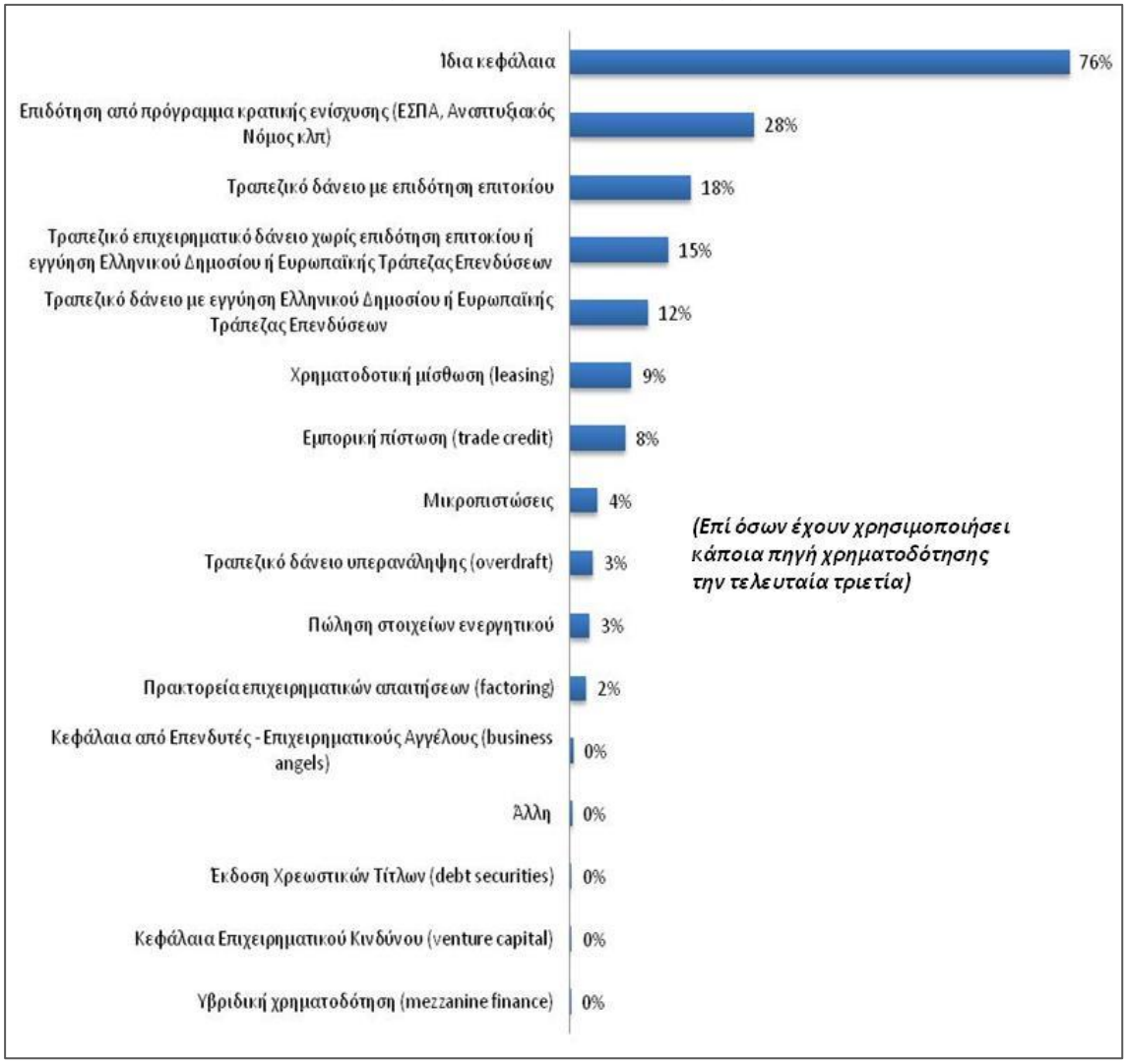

Στην ερωτηση ***6: Σε περίπτωση που έχετε λάβει την τελευταία τριετία Τραπεζικό Επιχειρηματικό Δάνειο (με ή χωρίς επιδότηση επιτοκίου ή εγγύηση Ελληνικού Δημοσίου ή Ευρωπαϊκής Επενδύσεων), προσδιορίστε το ύψος του ποσού του Δανείου που λάβατε***, οι απαντήσεις που δόθηκαν αφορούσαν στην πλειονότητά τους (69%) ότι δεν λήφθηκε δάνειο. Από όσους έλαβαν δάνειο, το 28% (και το 8% του συνόλου των 1.247 επιχειρήσεων του δείγματος) έλαβε ποσό της τάξης από 250.001 μέχρι 1 εκ. €. Ακολουθούν όσοι έλαβαν δάνειο ύψους από 25.001 έως 100.000€ και από 100.001 έως 250.000 €, με ποσοστό 18%.

Διάγραμμα 18: Ύψος του ποσού του Δανείου που έλαβε η επιχείρηση την τελευταία τριετία

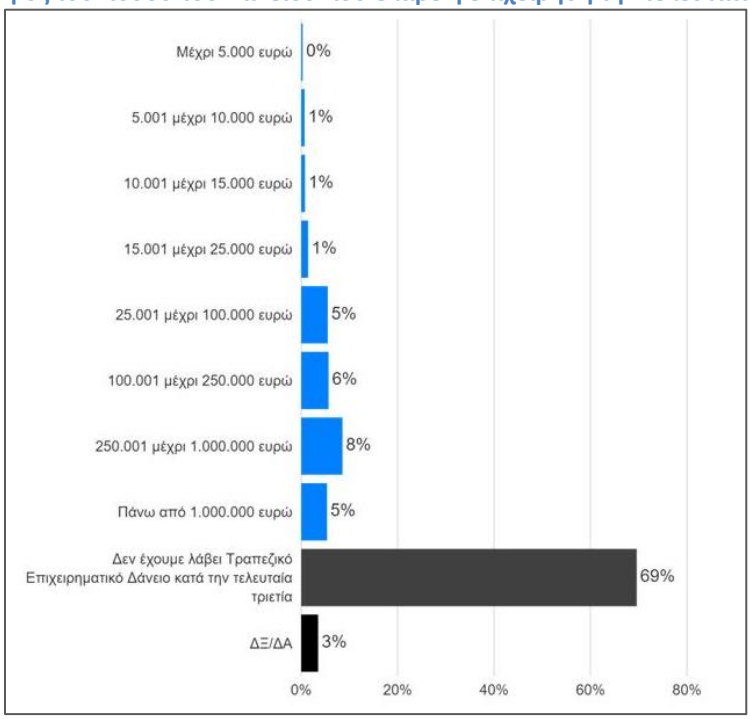

Διάγραμμα 19: Ύψος του ποσού του Δανείου που έλαβε η επιχείρηση την τελευταία τριετία (επί όσων έχουν λάβει τραπεζικό επιχειρηματικό δάνειο)

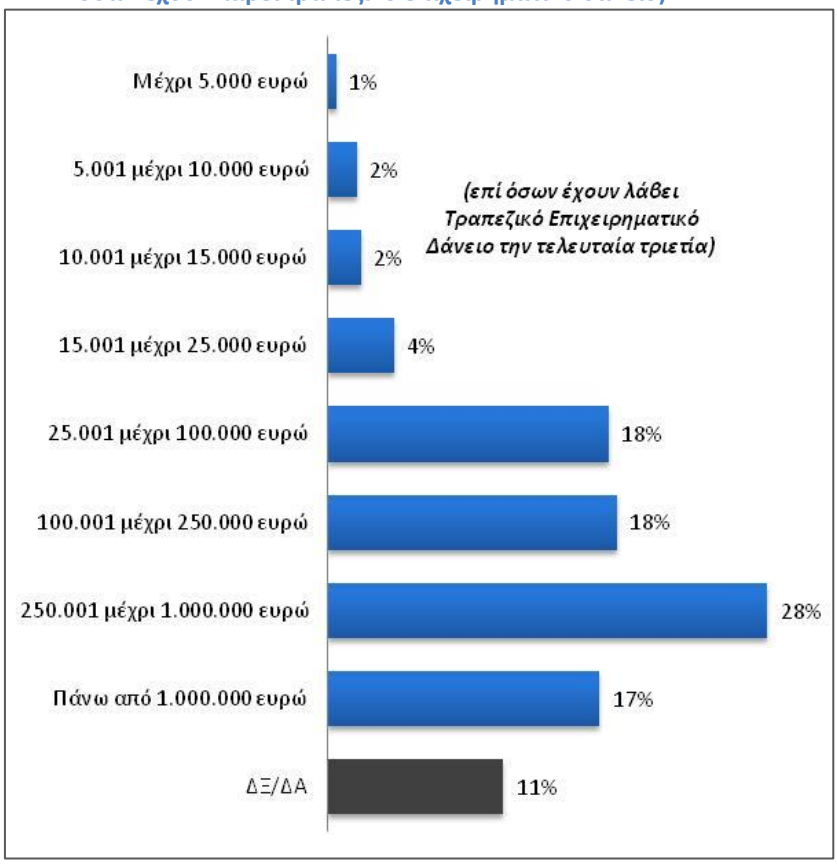

Ενδιαφέρον είναι το γεγονός, ότι τα μεγαλύτερα ποσοστά λήψης υψηλής δανειοδότησης διαμορφώνονται στις μεσαίες και μικρές επιχειρήσεις, ενώ στις πολύ μικρές

επιχειρήσεις το 84% δεν έχει λάβει καν τραπεζικό επιχειρηματικό δάνειο την τελευταία τριετία.

Αν ληφθούν υπόψη μόνο όσοι απάντησαν ότι έχουν λάβει δάνειο, αξίζει να επισημανθεί ότι σχεδόν το ήμισυ των μεσαίων επιχείρησεων (47%) έχει λάβει δάνειο ύψους άνω του 1 εκ. ευρώ, ενώ αντίθετα τα ποσοστά των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων σε αυτή την τάξη μεγέθους δανείου είναι πολύ μικρά (7% και 5%). Όπως φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα, οι μικρές επιχειρήσεις στρέφονται κυρίως σε δάνεια ύψους από 250.001 μέχρι 1.000.000 ευρώ (το 35% των μικρών επιχειρήσεων) ενώ σε μικρότερου ύψους δανείων στρέφεται η μεγαλύτερη μερίδα των πολύ μικρών επιχειρήσεων (το 35% των πολύ μικρών επιχειρήσεων).

Πίνακας 16: Ύψος του ποσού του Δανείου που έλαβε η επιχείρηση την τελευταία τριετία, ανά μέγεθος (επί όσων απάντησαν ότι έλαβαν δάνειο)

	Μεσαία (μέχρι 249 εργαζόμενους και μέχρι 50.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	Μικρή (μέχρι 49 εργαζόμενους και μέχρι 10.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	Πολύ Μικρή (μέχρι 9 εργαζόμενους και μέχρι 2.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	ΣΥΝΟΛΟ
Μέχρι 5.000 ευρώ	0%	0%	2%	1%
	0	0	2	2
5.001 μέχρι 10.000 ευρώ	0%	1%	5%	2%
	0	2	5	7
10.001 μέχρι 15.000 ευρώ	1%	1%	6%	2%
	1	1	6	8
15.001 μέχρι 25.000 ευρώ	0%	2%	12%	4%
	0	4	12	16
25.001 μέχρι 100.000 ευρώ	2%	17%	35%	18%
	2	31	34	67
100.001 μέχρι 250.000 ευρώ	4%	29%	12%	18%
	4	53	12	69
250.001 μέχρι 1.000.000 ευρώ	34%	35%	7%	28%
	34	64	7	105
Πάνω από 1.000.000 ευρώ	47%	7%	5%	17%
	47	13	5	65
ΔΞ/ΔΑ	11%	9%	14%	11%
	11	17	14	42
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%
	99	185	97	381

Αναφορικά με το ύψος των δανείων που έλαβαν σε σχέση με τον κλάδο δραστηριότητας της επιχείρησης, όπως φαίνεται και στον Πίνακα 17, στους τομείς γεωργίας, δασοκομίας, αλιείας, ορυχείων και λατομείων, υπερισχύουν με 40% όσοι έλαβαν δάνειο από 250.001 μέχρι 1.000.000 ευρώ, ενώ το ίδιο ισχύει και στους κλάδους της μεταποίησης και παροχής ενέργειας και διαχείρισης αποβλήτων με ποσοστό 38% και του χονδρικού και λιανικού εμπορίου με 29%. Στον κλάδο των κατασκευών υπερισχύουν με ποσοστό 35% όσοι έλαβαν δάνειο από 100.001 μέχρι 250.000 ευρώ. Σε μικρότερου ύψους δανείων φαίνεται ότι στρέφονται οι επιχείρησεις παροχής υπηρεσιών αφού υπερισχύουν

με 31% όσοι έλαβαν δάνειο από 25.001 μέχρι 100.000 ευρώ. Όσον αφορά στις επιχειρήσεις που ασκούν άλλες δραστηριότητες, εντάσσονται μόνο 2 επιχειρήσεις του δείγματος, εκ των οποίων η μία έλαβε μικρού μεγέθους δάνειο (5.001 μέχρι 10.000 ευρώ) και η άλλη μεγαλύτερου ύψους (από 100.001 μέχρι 250.000 ευρώ). Παρόμοια και οι επιχειρήσεις του δείγματος που δραστηριοποιούνται στους κλάδους γεωργίας, δασοκομίας, αλιείας, ορυχείων και λατομείων και έλαβαν δάνειο είναι πολύ λίγες καθώς ανέρχονται σε μόλις 5. Ωστόσο το μέγεθος των δανείων είναι των υψηλότερων κλιμάκων.

Πίνακας 17: Ύψος του ποσού του Δανείου που έλαβε η επιχείρηση την τελευταία τριετία, ανά ομάδα κλάδων δραστηριότητας (επί όσων έχουν λάβει δάνειο)

	ΝΑ	ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑ, ΟΡΥΧΕΙΑ & ΛΑΤΟΜΕΙΑ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ, ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ, ΑΤΜΟΥ & ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΥ, ΠΑΡΟΧΗ ΝΕΡΟΥ, ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΛΥΜΑΤΩΝ, ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ & ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗΣ	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ, ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΜΗΧΑΝΟΚΙΝΗΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΟΤΟΣΙΚΛΕΤΩΝ	ΆΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟ-ΤΗΤΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
Μέχρι 5.000 ευρώ		0%	0%	0%	1%	1%	0%	1%
	0	0	0	0	1	1	0	2
5.001 μέχρι 10.000 ευρώ		0%	4%	1%	1%	2%	50%	2%
	0	0	1	1	1	3	1	7
10.001 μέχρι 15.000 ευρώ		0%	0%	1%	4%	2%	0%	2%
	0	0	0	2	3	3	0	8
15.001 μέχρι 25.000 ευρώ		0%	9%	3%	9%	2%	0%	4%
	0	0	2	5	6	3	0	16
25.001 μέχρι 100.000 ευρώ		0%	30%	11%	31%	16%	0%	18%
	0	0	7	16	21	23	0	67
100.001 μέχρι 250.000 ευρώ		20%	35%	17%	16%	17%	50%	18%
	0	1	8	24	11	24	1	69
250.001 μέχρι 1.000.000 ευρώ		40%	17%	38%	6%	29%	0%	28%
	0	2	4	54	4	41	0	105
Πάνω από 1.000.000 ευρώ		20%	4%	19%	13%	19%	0%	17%
	0	1	1	27	9	27	0	65
ΔΞ/ΔΑ		20%	0%	10%	16%	11%	0%	11%
	0	1	0	14	11	16	0	42
ΣΥΝΟΛΟ		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
	0	5	23	143	67	141	2	381

Όσον αφορα στο ύψος των δανείων ανάλογα με τη γεωγραφική κατανομή των επιχειρήσεων του δείγματος που έτυχαν δανειοδότησης, το υψηλότερο ποσοστό μη λήψης δανειοδότησης συγκεντρώνεται στην περιοχή της Μακεδονίας–Θράκης (πλην της Θεσσαλονίκης). Ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζει το γεγονός ότι στην Πελοπόννησο – Δυτ. Ελλάδα και Ιόνια Νησιά, υψηλό συγκριτικά με τις υπόλοιπες περιοχές είναι το ποσοστό που έλαβαν δάνειο ύψους από 250.001 μέχρι 1 εκ. €.

Πίνακας 18: Ύψος του ποσού του Δανείου που έλαβε η επιχείρηση την τελευταία τριετία, ανά μέγεθος και γεωγραφική περιοχή

	Σε ποια από τις παρακάτω κατηγορίες ανήκει η επιχείρηση:			Περιοχή έδρας της επιχείρησης:								
	Μεσαία (μέχρι 249 εργαζόμενους και μέχρι 50.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	Μικρή (μέχρι 49 εργαζόμενους και μέχρι 10.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	Πολύ Μικρή (μέχρι 9 εργαζόμενους και μέχρι 2.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	Αιγαίο	Αττική	Ήπειρος - Δυτική Μακεδονία	Θεσσαλία - Στερεά Ελλάδα	Θεσσαλο-νίκη	Κρήτη	Μακεδονία - Θράκη (πλην Νομού Θεσσαλο-νίκης)	Πελοπόννησος - Δυτική Ελλάδα και Ιόνια Νησιά	ΣΥΝΟΛΟ
Μέχρι 5.000 ευρώ	0%	0%	0%	0%	0%	1%	1%	0%	0%	0%	0%	0%
5.001 μέχρι 10.000 ευρώ	0%	0%	1%	0%	1%	0%	1%	0%	1%	1%	0%	1%
10.001 μέχρι 15.000 ευρώ	1%	0%	1%	2%	1%	1%	0%	1%	0%	0%	1%	1%
15.001 μέχρι 25.000 ευρώ	0%	1%	2%	2%	1%	3%	0%	2%	3%	1%	1%	1%
25.001 μέχρι 100.000 ευρώ	1%	7%	5%	8%	5%	5%	5%	5%	11%	5%	5%	5%
100.001 μέχρι 250.000 ευρώ	2%	12%	2%	4%	4%	5%	8%	9%	3%	4%	4%	6%
250.001 μέχρι 1.000.000 ευρώ	20%	14%	1%	6%	8%	8%	10%	9%	7%	4%	13%	8%
Πάνω από 1.000.000 ευρώ	28%	3%	1%	4%	8%	3%	2%	3%	3%	8%	3%	5%
Δεν έχουμε λάβει Τραπεζικό Επιχειρηματικό Δάνειο κατά την τελευταία τριετία	40%	60%	84%	71%	69%	67%	72%	68%	70%	75%	63%	69%
ΔΞ/ΔΑ	7%	4%	2%	4%	3%	5%	1%	3%	1%	3%	10%	3%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Στην ερώτηση ***7: "Για ποιους σκοπούς χρησιμοποιήσατε το Τραπεζικό Επιχειρηματικό Δάνειο (με ή χωρίς επιδότηση επιτοκίου ή εγγύηση Ελληνικού Δημοσίου ή Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων);***", και πάλι υπερισχύει η απάντηση της μη τραπεζικής δανειοδότησης. Από όσους έλαβαν δάνειο, το 73% το χρησιμοποίησε ως κεφάλαιο κίνησης και το 29% για αγορά μηχανολογικού εξοπλισμού. Σε πολύ μικρότερα ποσοστά κυμαίνονται οι υπόλοιπες απαντήσεις που αφορουν στην αγορά ακίνητης περιουσίας, την υλοποίηση επενδυτικού σχεδίου, την προώθηση πωλήσεων, την πρόσληψη προσωπικού, κλπ.

Διάγραμμα 20: Σκοπός του Δανείου που έλαβε η επιχείρηση την τελευταία τριετία

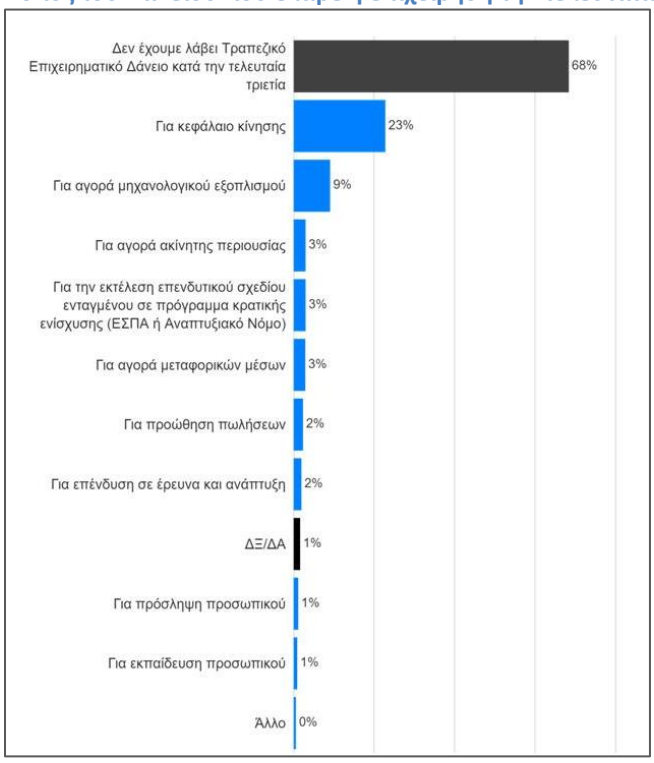

Διάγραμμα 21: Σκοπός του Δανείου που έλαβε η επιχείρηση την τελευταία τριετία (επί όσων έχουν λάβει τραπεζικό επιχειρηματικό δάνειο)

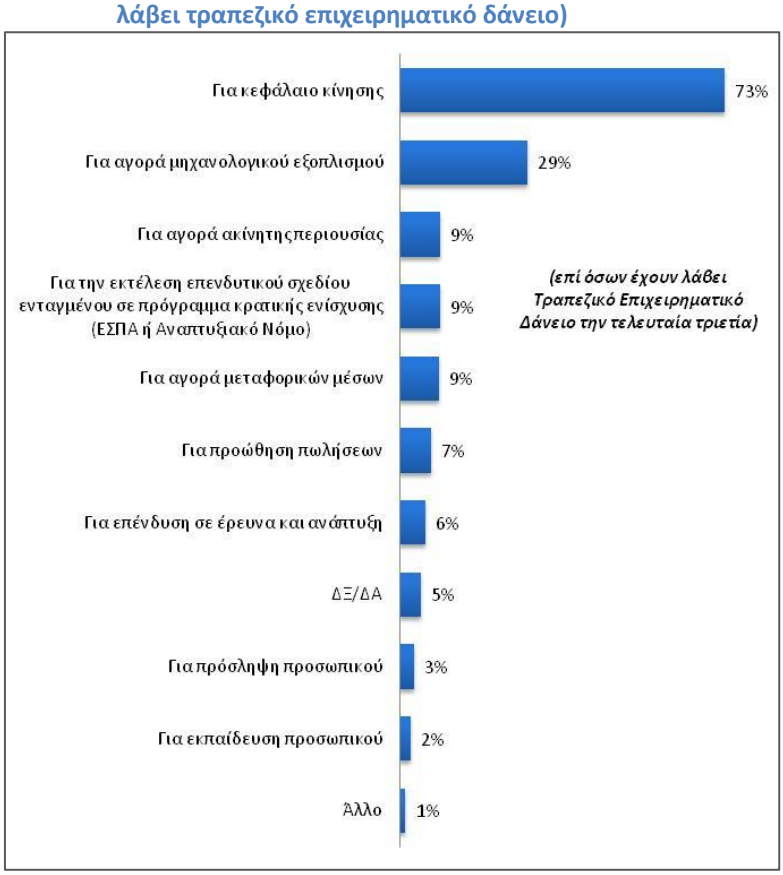

Στην ίδια ερώτηση και σε σχέση με το μέγεθος των επιχειρήσεων αποκλειστικά όσων έλαβαν δάνειο, παρατηρούμε ότι υπερισχύει η απάντηση ότι το δάνειο χρησιμοποιήθηκε ως κεφάλαιο κίνησης, τόσο για τις μεσαίες (77%), όσο και για τις μικρές (76%) και πολύ μικρές (60%). Για τις μεσαίες όμως επιχειρησεις επίσης σημαντικό είναι ποσοστό της τάξης του 35% που χρησιμοποίησε το δάνειο για αγορά μηχανολογικού εξοπλισμού, ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά για τις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις είναι 30% και 18%, όπως φαίνονται στον πίνακα 19.

Όσον αφορα στον σκοπό της δανειοδότησης ανάλογα με τον κλάδο δραστηριοποίησης των επιχειρήσεων του δείγματος που απάντησαν πως έλαβαν δάνειο και όπως φαίνεται στον πίνακα 20, σε όλες τις ομάδες κλάδων το δάνειο χρησιμοποιήθηκε ως κεφάλαιο κίνησης, με υψηλότερη ένταση στους κλάδους γεωργίας, δασοκομίας, αλιείας, ορυχείων και λατομείων (80%) και ακολουθουν οι κλάδοι του χονδρικού και λιανικού εμπορίου (78%). Μοναδική εξαίρεση αποτελούν οι επιχειρήσεις που ασκούν άλλες δραστηριότητες, εκ των οποίων το 67% χρησιμοποίησε το δάνειο για επενδύσεις σε έρευνα και ανάπτυξη. Ωστόσο αξίζει να επισημανθεί ότι αυτό το ποσοστό αντιστοιχεί σε μόλις 2 επιχειρήσεις μιας και συνολικά έλαβαν δάνειο 3 επιχειρήσεις που ασκούν άλλες δραστηριότητες. Επίσης, ενδιαφέρον στοιχείο είναι ότι 56 από τις 148 επιχειρήσεις των κλάδων μεταποίησης, παροχής ενέργειας και διαχείρισης λυμάτων χρησιμοποίησε το δάνειο για αγορά μηχανολογικού εξοπλισμού (ήτοι ποσοστό 38% στο σύνολο των επιχειρήσεων της συγκεκριμένης ομάδας κλάδων που έλαβε δάνειο).

Πίνακας 19: Σκοπός του Δανείου που έλαβε η επιχείρηση την τελευταία τριετία, ανά μέγεθος (επί όσων έχουν λάβει δάνειο)

	Μεσαία (μέχρι 249 εργαζόμενους και μέχρι 50.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	Μικρή (μέχρι 49 εργαζόμενους και μέχρι 10.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	Πολύ Μικρή (μέχρι 9 εργαζόμενους και μέχρι 2.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	ΣΥΝΟΛΟ
Για αγορά ακίνητης περιουσίας	15%	9%	4%	9%
	15	16	4	35
Για αγορά μηχανολογικού εξοπλισμού	35%	30%	18%	28%
	35	57	19	111
Για αγορά μεταφορικών μέσων	11%	9%	7%	9%
	11	16	7	34
Για επένδυση σε έρευνα και ανάπτυξη	5%	6%	6%	6%
	5	11	6	22
Για προώθηση πωλήσεων	6%	7%	8%	7%
	6	13	8	27
Για εκπαίδευση προσωπικού	2%	3%	1%	2%
	2	6	1	9
Για πρόσληψη προσωπικού	4%	4%	1%	3%
	4	7	1	12
Για την εκτέλεση επενδυτικού σχεδίου ενταγμένου σε πρόγραμμα κρατικής ενίσχυσης (ΕΣΠΑ ή Αναπτυξιακό Νόμο)	14%	10%	3%	9%
	14	18	3	35
Για κεφάλαιο κίνησης	77%	76%	60%	72%
	78	142	62	282
ΔΞ/ΔΑ	4%	4%	7%	5%
	4	7	7	18
Άλλο	1%	1%	3%	1%
	1	1	3	5
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%
	101	188	103	392

Πίνακας 20: Σκοπός του Δανείου που έλαβε η επιχείρηση την τελευταία τριετία, ανά ομάδα κλάδων δραστηριότητας (επί όσων απάντησαν ότι έχουν λάβει δάνειο)

	ΝΑ	ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑ, ΟΡΥΧΕΙΑ & ΛΑΤΟΜΕΙΑ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ, ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ, ΑΤΜΟΥ & ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΥ, ΠΑΡΟΧΗ ΝΕΡΟΥ, ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΛΥΜΑΤΩΝ, ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ & ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗΣ	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ, ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΜΗΧΑΝΟΚΙΝΗΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΟΤΟΣΙΚΛΕΤΩΝ	ΆΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟ-ΤΗΤΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
Για αγορά ακίνητης περιουσίας		20%	17%	7%	8%	10%	0%	9%
	0	1	4	10	6	14	0	35
Για αγορά μηχανολογικού εξοπλισμού		20%	25%	38%	23%	22%	33%	28%
	0	1	6	56	17	30	1	111
Για αγορά μεταφορικών μέσων		0%	8%	5%	14%	11%	0%	9%
	0	0	2	7	10	15	0	34
Για επένδυση σε έρευνα και ανάπτυξη		0%	4%	5%	7%	5%	67%	6%
	0	0	1	7	5	7	2	22
Για προώθηση πωλήσεων		0%	4%	5%	10%	8%	0%	7%
	0	0	1	8	7	11	0	27
Για εκπαίδευση προσωπικού		0%	8%	1%	3%	2%	33%	2%
	0	0	2	1	2	3	1	9
Για πρόσληψη προσωπικού		0%	0%	3%	5%	2%	0%	3%
	0	0	0	5	4	3	0	12
Για την εκτέλεση επενδυτικού σχεδίου ενταγμένου σε πρόγραμμα κρατικής ενίσχυσης (ΕΣΠΑ ή Αναπτυξιακό Νόμο)		20%	8%	12%	10%	5%	0%	9%
	0	1	2	18	7	7	0	35
Για κεφάλαιο κίνησης		80%	63%	70%	68%	78%	33%	72%
	0	4	15	104	50	108	1	282
ΔΞ/ΔΑ		20%	0%	6%	8%	4%	0%	6%
	0	1	0	9	6	6	0	22
Άλλο		0%	0%	1%	3%	1%	0%	1%
	0	0	0	1	2	2	0	5
ΣΥΝΟΛΟ		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
	0	5	24	148	73	139	3	392

Στην ερώτηση ***8: "Έχετε κατά την τελευταία τριετία υποβάλει αίτηση σε Ελληνική τράπεζα για χορήγηση Τραπεζικού Επιχειρηματικού Δανείου, η οποία έχει απορριφθεί;"*** , η πλειονότητα απαντά αρνητικά (ποσοστό 86%). Ενδιαφέρον είναι ότι για τις μικρές και πολύ μικρές, η απάντηση ότι έχει απορριφθεί η αίτησή τους είναι σε υψηλότερα ποσοστά από την αντίστοιχη απάντηση των μεσαίων επιχειρήσεων. Λαμβάνοντας υπόψη τη γεωγραφική περιοχή εγκαστάσης της έδρας, η απόρριψη της αίτησης απαντήθηκε σε υψηλότερο ποσοστό στο Αιγαίο.

Διάγραμμα 22: Υποβολή αίτησης σε Ελληνική τράπεζα για χορήγηση Τραπεζικού Επιχειρηματικού Δανείου την τελευταία τριετία, η οποία έχει απορριφθεί

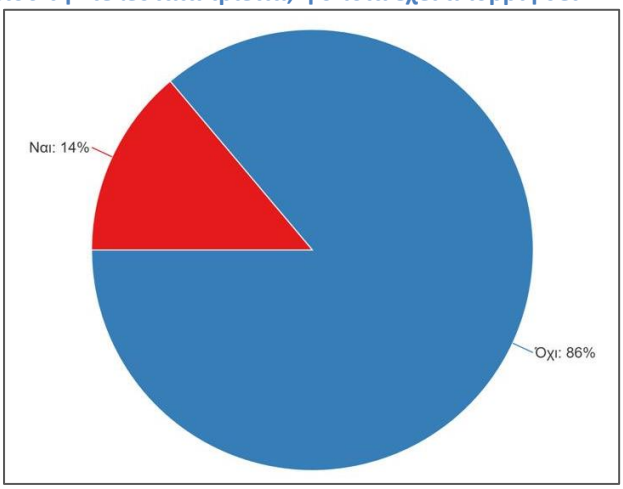

Πίνακας 21: Υποβολή αίτησης σε Ελληνική τράπεζα για χορήγηση Τραπεζικού Επιχειρηματικού Δανείου την τελευταία τριετία, η οποία έχει απορριφθεί, ανά μέγεθος και γεωγραφική περιοχή

	Σε ποια από τις παρακάτω κατηγορίες ανήκει η επιχείρηση;			Περιοχή έδρας της επιχείρησης:								
	Μεσαία (μέχρι 249 εργαζόμενους και μέχρι 50.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	Μικρή (μέχρι 49 εργαζόμενους και μέχρι 10.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	Πολύ Μικρή (μέχρι 9 εργαζόμενους και μέχρι 2.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	Αιγαίο	Αττική	Ήπειρος - Δυτική Μακεδονία	Θεσσαλία - Στερεά Ελλάδα	Θεσσαλο-νίκη	Κρήτη	Μακεδονία - Θράκη (πλην Νομού Θεσσαλο-νίκης)	Πελοπόννησος - Δυτική Ελλάδα και Ιόνια Νησιά	ΣΥΝΟΛΟ
Ναι	9%	14%	15%	24%	14%	19%	21%	11%	11%	16%	4%	14%
	15	63	95	12	61	14	21	36	8	18	3	173
Όχι	91%	86%	85%	76%	86%	81%	79%	89%	89%	84%	96%	86%
	151	396	527	39	378	59	80	289	62	92	75	1,074
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
	166	459	622	51	439	73	101	325	70	110	78	1,247

Στην ερώτηση ***9: "Ποιο θεωρείτε ως το σημαντικότερο εμπόδιο που αντιμετωπίζετε όταν αιτείστε να λάβετε δάνειο από κάποια Ελληνική τράπεζα;***", το 31% υπέδειξε το υψηλό επιτόκιο και ακολουθούν με μικρότερα ποσοστά ως εξής: τα ζητούμενα δικαιολογητικά με 16%, η ανεπαρκής εξασφάλιση/εγγύηση με 14%, η μη δυνατότητα χρηματοδότησης στην παρούσα φάση με βάση τα υφιστάμενα εργαλεία με 9%. Αξίζει επίσης να αναφερθεί ότι το 9% απάντησε πως δεν υπάρχουν εμπόδια.

Διάγραμμα 23: Σημαντικότερο εμπόδιο που αντιμετωπίζει η επιχείρηση κατά την αίτηση δανείου από κάποια Ελληνική τράπεζα

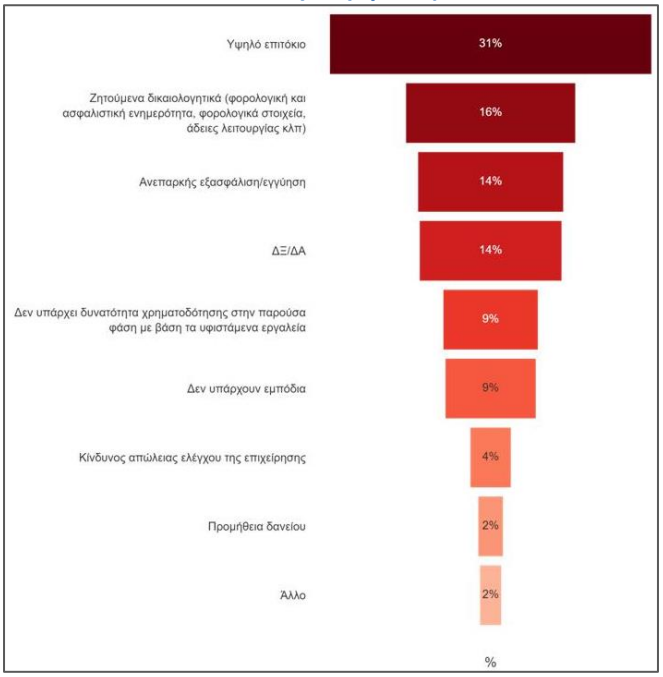

Στις ερωτήσεις ***10 & 11: "Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι οι Ελληνικές τράπεζες έχουν τη δυνατότητα να εξετάσουν επαρκώς το αίτημά σας για χρηματοδότηση της επιχείρησής σας σε σχέση με την πιστοληπτική σας ικανότητα και το επιχειρηματικό σας σχέδιο και να καλύψουν τις ανάγκες ρευστότητας που έχετε;"***, υπερισχύει η απάντηση «αρκετά» και ακολουθούν οι απαντήσεις «πολύ» και «πάρα πολύ», ενώ σημαντικό είναι και το ποσοστό της απάντησης «καθόλου».

Διάγραμμα 24: Βαθμός που οι Ελληνικές τράπεζες έχουν τη δυνατότητα να εξετάσουν επαρκώς το αίτημα της επιχείρησης για χρηματοδότηση σε σχέση με την πιστοληπτική της ικανότητα και το επιχειρηματικό της σχέδιο

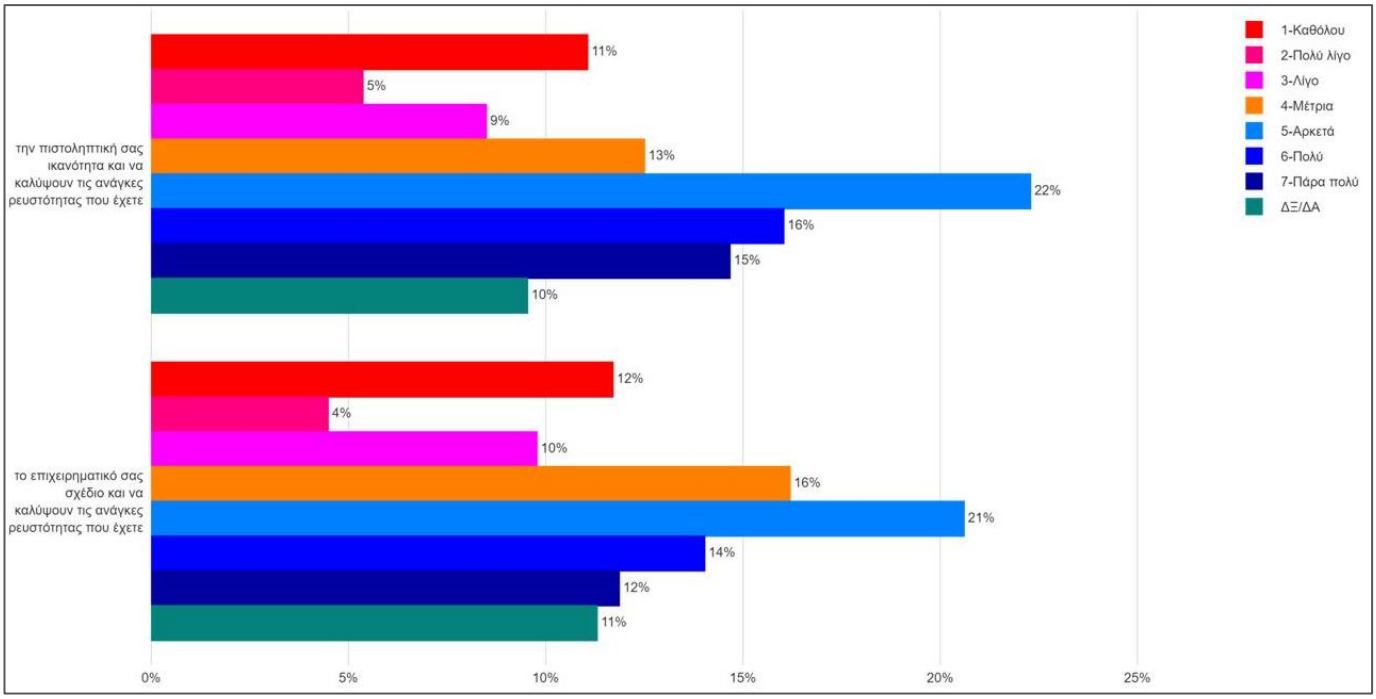

Όπως φαίνεται και στον πίνακα ακολούθως, η απάντηση «καθόλου» και στην περίπτωση της εξέτασης της πιστοληπτικής ικανότητας και στην περίπτωση του επιχειρηματικού σχεδίου αφορά κυρίως τις πολύ μικρές επιχειρήσεις, ενώ οι μεσαίες επιχειρήσεις απαντούν «πολύ».

Πίνακας 22: Βαθμός που οι Ελληνικές τράπεζες έχουν τη δυνατότητα να εξετάσουν επαρκώς το αίτημα της επιχείρησης για χρηματοδότηση σε σχέση με την πιστοληπτική της ικανότητα και το επιχειρηματικό της σχέδιο, ανά μέγεθος

	την πιστοληπτική σας ικανότητα και να καλύψουν τις ανάγκες ρευστότητας που έχετε				το επιχειρηματικό σας σχέδιο και να καλύψουν τις ανάγκες ρευστότητας που έχετε			
	Μεσαία (μέχρι 249 εργαζόμενους και μέχρι 50.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	Μικρή (μέχρι 49 εργαζόμενους και μέχρι 10.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	Πολύ Μικρή (μέχρι 9 εργαζόμενους και μέχρι 2.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	ΣΥΝΟΛΟ	Μεσαία (μέχρι 249 εργαζόμενους και μέχρι 50.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	Μικρή (μέχρι 49 εργαζόμενους και μέχρι 10.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	Πολύ Μικρή (μέχρι 9 εργαζόμενους και μέχρι 2.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	ΣΥΝΟΛΟ
1-Καθόλου	1%	7%	17%	11%	1%	8%	17%	12%
2-Πολύ λίγο	5%	4%	6%	5%	5%	4%	5%	4%
3-Λίγο	6%	9%	9%	9%	6%	10%	11%	10%
4-Μέτρια	11%	12%	13%	13%	15%	19%	15%	16%
5-Αρκετά	25%	26%	19%	22%	22%	22%	19%	21%
6-Πολύ	27%	18%	12%	16%	23%	15%	11%	14%
7-Πάρα πολύ	22%	15%	12%	15%	22%	14%	8%	12%
ΔΞ/ΔΑ	4%	7%	13%	10%	5%	9%	14%	11%
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Στην ερώτηση ***12: "Ποιο από τα παρακάτω εκτιμάτε ως σημαντικότερο για την υποστήριξη της επιχείρησής σας στο άμεσο μέλλον;"***, υπερισχύει με ποσοστό 64% η απάντηση για φορολογικές απαλλαγές και ακολουθούν οι άλλες απαντήσεις με πολύ μικρότερα ποσοστά. Πιο συγκεκριμένα, δεύτερο σε σημαντικότητα με ποσοστό 14% δηλώθηκαν τα μέτρα διευκόλυνσης των ενισχύσεων κεφαλαιακού τύπου (venture capital, business angels κλπ) / το οποίο είναι ιδιαίτερα σημαντικό (21%) σε Μακεδονία - Θράκη (πλην Νομού Θεσσαλονίκης). Τρίτο αναφέρθηκε το δάνειο 8%, ιδιαίτερα για την περιοχή της Ηπείρου – Δυτ. Μακεδονία.

Διάγραμμα 25: Σημαντικότερο μέτρο για την υποστήριξη της επιχείρησης στο άμεσο μέλλον

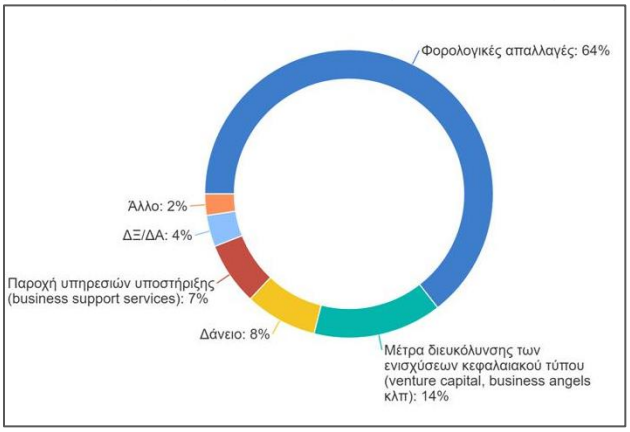

Ένα ποσοστό της τάξης του 8% υπέδειξε το δάνειο ως μέσο υποστήριξης, και σε αυτούς τέθηκε η ερώτηση ***12α: "Για ποιο σκοπό χρειάζεστε το δάνειο;"***. Σύμφωνα με τις απαντήσεις και όπως φαίνεται και στον ακόλουθο πίνακα, το δάνειο είναι απαραίτητο κυρίως ως κεφάλαιο κίνησης (52%), αλλά και για αγορά μηχανολογικού εξοπλισμού (22%) και πολύ λιγότερο για την κάλυψη άλλων εξόδων.

Πίνακας 23: Σκοπός δανειοδότησης

	%	Αριθμός
Για κεφάλαιο κίνησης	52%	53
Για αγορά μηχανολογικού εξοπλισμού	22%	22
Για την εκτέλεση επενδυτικού σχεδίου ενταγμένου σε πρόγραμμα κρατικής ενίσχυσης	7%	7
ΝΑ + Άλλο	6%	6
Για προώθηση πωλήσεων	3%	3
Για επένδυση σε έρευνα και ανάπτυξη	3%	3
Για αγορά ακίνητης περιουσίας	3%	3
Για αγορά μεταφορικών μέσων	2%	2
ΔΞ/ΔΑ	2%	2
ΣΥΝΟΛΟ	100%	101

Στην ερώτηση **13: "Σε περίπτωση που επιθυμείτε να λάβετε Τραπεζικό Επιχειρηματικό Δάνειο, τι ποσό δανείου επιθυμείτε να λάβετε;"** η οποία τέθηκε στο σύνολο των ερωτηθέντων, το 59% (ήτοι 732 από τους 1.247) απάντησε ότι δεν επιθυμεί τη χορήγηση τραπεζικου επιχειρηματικού δανείου. Από τους υπόλοιπους 515, το 31% (ήτοι 158 επιχειρήσεις δηλαδή το 13% του συνόλου του δείγματος) δήλωσαν ότι θα επιθυμούσαν δάνειο ύψους από 250.001 μέχρι 1 εκ. € και ακολουθεί το 17% (ήτοι 85 επιχειρήσεις, δηλαδή το 7% του συνόλου) που δήλωσαν από 100.001 μέχρι 250.000 €.

Διάγραμμα 26: Επιθυμητό ποσό δανειοδότησης

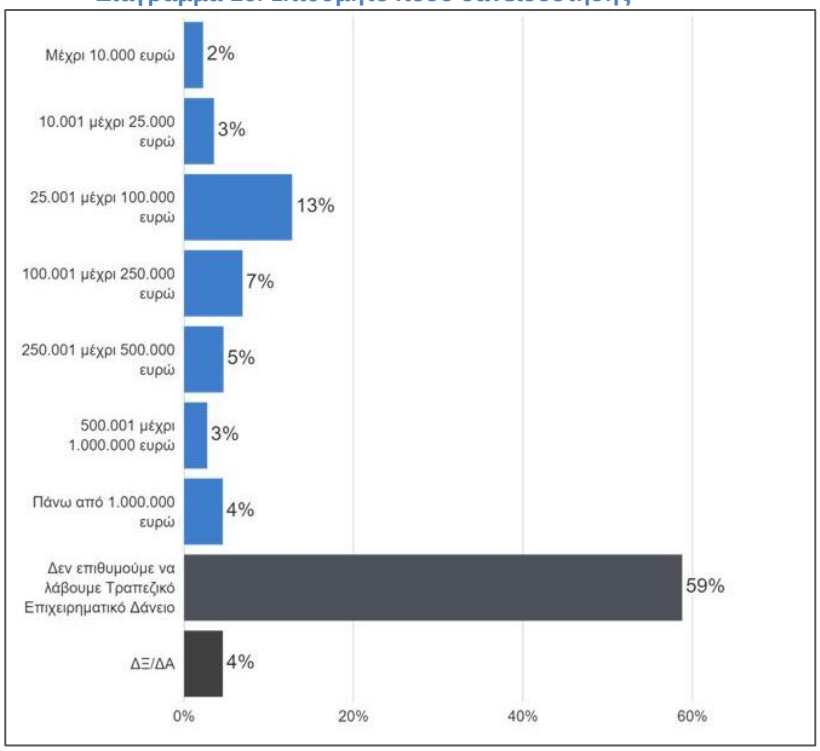

Διάγραμμα 27: Επιθυμητό ποσό δανειοδότησης (επί όσων επιθυμούν να λάβουν δάνειο)

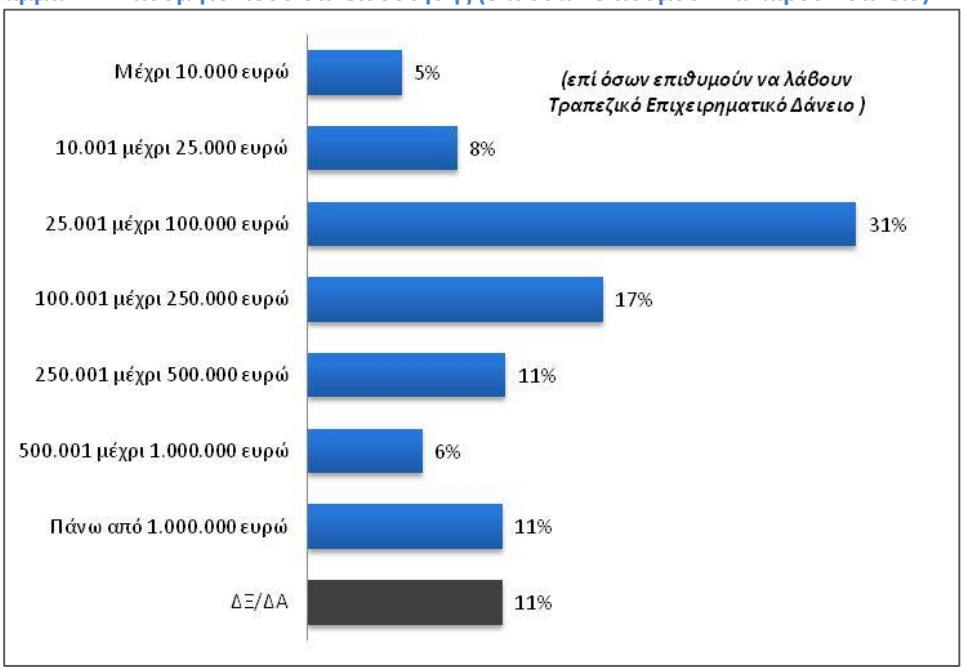

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το εύρημα ότι, οι πολύ μικρές επιχειρήσεις επιθυμούν μικρότερου ύψους δανείων και πιο συγκεκριμένα καταγράφεται ένα 46% του συνόλο των πολύ μικρών επιχειρήσεων που επιθυμούν δάνειο από 25.001 μέχρι 100.000 €. Αντίθετα οι μεσαίες επιχειρήσεις επιχειρήσεις είναι εκείνες που στρέφονται σε δάνεια μεγαλύτερου ύψους και πιο συγκεκριμένα για δάνεια πάνω από 1 εκ. €, αφού στο σύνολό τους το 34% επέδειξε σχετικό ενδιαφέρον. Στις μικρές επιχειρήσεις υπερισχύουν με 23% όσες επιθυμούν δάνειο από 100.001 έως 250.000 €, ενώ οριακά μικρότερο είναι το ποσοστό (21%) όσων επιθυμούν υψηλότερο δάνειο από 250.001 ως 500.000 €. Γενικά διαπιστώνεται ότι το επιθυμητό ποσό δανείου κλιμακώνεται ανάλογα με το μέγεθος της επιχείρησης.

Πίνακας 24: Επιθυμητό ποσό δανειοδότησης, ανά μέγεθος (επί όσων επιθυμούν να λάβουν δάνειο)

	Μεσαία (μέχρι 249 εργαζόμενους και μέχρι 50.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	Μικρή (μέχρι 49 εργαζόμενους και μέχρι 10.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	Πολύ Μικρή (μέχρι 9 εργαζόμενους και μέχρι 2.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	ΣΥΝΟΛΟ
μέχρι 10.000 ευρώ	0%	1%	10%	5%
	0	1	26	27
10.001 μέχρι 25.000 ευρώ	0%	5%	13%	8%
	0	8	35	43
25.001 μέχρι 100.000 ευρώ	5%	18%	46%	31%
	4	32	122	158
100.001 μέχρι 250.000 ευρώ	10%	23%	14%	17%
	7	41	37	85
250.001 μέχρι 500.000 ευρώ	12%	21%	4%	11%
	9	36	12	57
500.001 μέχρι 1.000.000 ευρώ	16%	9%	2%	6%
	12	16	5	33
Πάνω από 1.000.000 ευρώ	34%	12%	4%	11%
	25	21	10	56
ΔΞ/ΔΑ	22%	11%	7%	11%
	16	20	20	56
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%
	73	175	267	515

Όσον αφορα στο επιθυμητό ποσό δανειοδότησης ανάλογα με τον κλάδο δραστηριοποίησης των επιχειρήσεων του δείγματος που απάντησαν πως επιθυμούν δάνειο και όπως φαίνεται στον πίνακα 25, σε όλες τις ομάδες κλάδων υπερισχύει το ποσό από 25.001 ως 100.000 €, πλην των επιχειρήσεων που ασκούν λοιπές δραστηριότητες που οι μισές επιθυμούν μικρότερο ποσό δανείου και συγκεκριμένα από 10.001 ως 50.000 €. Ωστόσο αξίζει να επισημανθεί ότι αυτό το ποσοστό αντιστοιχεί σε μόλις 2 επιχειρήσεις. Επίσης αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι σημαντική μερίδα των επιχειρήσεων μεταποίησης, παροχής ενέργειας και διαχείρισης λυμάτων (41 επιχειρήσεις ήτοι 28% των επιχείρησεων της εν λόγω ομάδας κλάδων) επιθυμούν δάνειο από 100.001 ως 500.000 €. Αντίστοιχα σημαντικό είναι το ποσοστό των επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών που επιθυμεί μικρού ύψους δανείων (ως 25.000 €) καθώς ανέρχεται σε 26% του συνόλο των επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών που επιθυμούν να λάβουν δάνειο.

Πίνακας 25: Επιθυμητό ποσό δανειοδότησης, ανά ομάδα κλάδων δραστηριότητας (επί όσων επιθυμούν να λάβουν δάνειο)

	ΝΑ	ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑ, ΟΡΥΧΕΙΑ & ΛΑΤΟΜΕΙΑ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ, ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ, ΑΤΜΟΥ & ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΥ, ΠΑΡΟΧΗ ΝΕΡΟΥ, ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΛΥΜΑΤΩΝ, ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ & ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗΣ	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ, ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΜΗΧΑΝΟΚΙΝΗΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΟΤΟΣΙΚΛΕΤΩΝ	ΆΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟ-ΤΗΤΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
μέχρι 10.000 ευρώ		0%	0%	1%	11%	4%	0%	5%
	0	0	0	2	18	7	0	27
10.001 μέχρι 25.000 ευρώ		0%	4%	5%	15%	5%	50%	8%
	0	0	1	7	24	9	2	43
25.001 μέχρι 100.000 ευρώ		29%	22%	30%	36%	28%	25%	31%
	0	2	5	44	58	48	1	158
100.001 μέχρι 250.000 ευρώ		14%	17%	14%	13%	22%	0%	17%
	0	1	4	21	21	38	0	85
250.001 μέχρι 500.000 ευρώ		14%	17%	14%	8%	10%	25%	11%
	0	1	4	20	13	18	1	57
500.001 μέχρι 1.000.000 ευρ		14%	13%	6%	3%	9%	0%	6%
	0	1	3	9	5	15	0	33
Πάνω από 1.000.000 ευρώ		14%	9%	18%	5%	11%	0%	11%
	0	1	2	26	8	19	0	56
ΔΞ/ΔΑ	100%	14%	17%	12%	9%	10%	0%	11%
	1	1	4	17	15	18	0	56
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
	1	7	23	146	162	172	4	515

Στην ερώτηση ***14: "Η επιχείρησή σας έχει υλοποιήσει κάποιο επενδυτικό σχέδιο την τελευταία τριετία;"***, το 62% απάντησε αρνητικά και το 38% καταφατικά. Λαμβάνοντας υπόψη το μέγεθος της επιχείρησης, οι αρνητικές απαντήσεις είναι μεγαλύτερης έντασης στις πολύ μικρές επιχειρήσεις (74% του συνόλου των πολύ μικρών επιχειρήσεων) και μικρότερης έντασης στις μεσαίες (42% του συνόλου των μεσαίων επιχειρήσεων). Λαμβάνοντας υπόψη τη γεωγραφική κατανομή, οι αρνητικές απαντήσεις είναι μεγαλύτερης έντασης στο Αιγαίο (73% του συνόλου των επιχειρήσεων στο Αιγαίο), ενώ οι καταφατικές απαντήσεις είναι μεγαλύτερης έντασης σε Πελοπόννησο, Δυτ. Ελλάδα και Ιόνια Νησιά (45% του συνόλου των επιχειρήσεων στην Πελοπόννησο, Δυτ. Ελλάδα και Ιόνια Νησιά).

Διάγραμμα 28: Υλοποίηση επενδυτικού σχεδίου την τελευταία τριετία

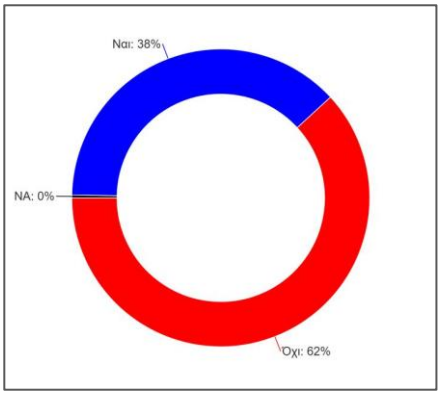

Πίνακας 26: Υλοποίηση επενδυτικού σχεδίου την τελευταία τριετία, ανά μέγεθος και γεωγραφική περιοχή

	Σε ποια από τις παρακάτω κατηγορίες ανήκει η επιχείρηση:			Περιοχή έδρας της επιχείρησης:								
	Μεσαία (μέχρι 249 εργαζόμενους και μέχρι 50.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	Μικρή (μέχρι 49 εργαζόμενους και μέχρι 10.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	Πολύ Μικρή (μέχρι 9 εργαζόμενους και μέχρι 2.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	Αιγαίο	Αττική	Ήπειρος - Δυτική Μακεδονία	Θεσσαλία - Στερεά Ελλάδα	Θεσσαλο-νίκη	Κρήτη	Μακεδονία - Θράκη (πλην Νομού Θεσσαλο-νίκης)	Πελοπόν-νησος - Δυτική Ελλάδα και Ιόνια Νησιά	ΣΥΝΟΛΟ
ΝΑ	0%	1%	0%	0%	0%	0%	1%	0%	1%	0%	1%	0%
	0	4	0	0	1	0	1	0	1	0	1	4
Ναι	58%	47%	26%	27%	36%	33%	39%	42%	41%	33%	45%	38%
	96	216	160	14	158	24	39	137	29	36	35	472
Όχι	42%	52%	74%	73%	64%	67%	60%	58%	57%	67%	54%	62%
	70	239	462	37	280	49	61	188	40	74	42	771
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
	166	459	622	51	439	73	101	325	70	110	78	1,247

Στην ίδια ερώτηση, λαμβάνοντας υπόψη τη νομική μορφή, οι αρνητικές απαντήσεις είναι μεγαλύτερης έντασης στις λοιπές μορφές επιχειρήσεων (86%) και στις ατομικές (79%), ενώ επενδυτικά σχέδια υλοποίησαν την τελευταία τριετία σε μεγαλύτερο βαθμό οι Ε.Ε. (50%) και οι Α.Ε. (44%).

Πίνακας 27: Υλοποίηση επενδυτικού σχεδίου την τελευταία τριετία, ανά νομική μορφή

	Α.Ε.	Άλλο	Ατομική	Ε.Ε.	Ε.Π.Ε.	Ι.Κ.Ε.	Ο.Ε.	Συνεταιρισμός	ΣΥΝΟΛΟ
ΝΑ	0%	0%	0%	0%	0%	0%	1%	0%	0%
	3	0	0	0	0	0	1	0	4
Ναι	44%	14%	21%	50%	34%	33%	40%	33%	38%
	295	1	49	24	20	26	54	3	472
Όχι	56%	86%	79%	50%	66%	67%	60%	67%	62%
	375	6	188	24	38	53	81	6	771
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
	673	7	237	48	58	79	136	9	1,247

Σε όσους απάντησαν ότι έχουν υλοποιήσει κάποιο επενδυτικό σχέδιο την τελευταία τριετία (472 επιχειρήσεις), τέθηκε η ερώτηση **14α: "Παρακαλούμε αναφέρετε ποια από τα παρακάτω στοιχεία επέφερε το σχέδιο;"**. Στην εν λόγω ερώτηση, το 74% απάντησε ότι το επενδυτικο σχέδιο αφορούσε κυρίως στην αγορά μηχανημάτων εξοπλισμού, το 44% στον ψηφιακό εκσυγχρονισμό και το 37% στην πρόσληψη νέου προσωπικού.

Διάγραμμα 29: Στοιχεία που επέφερε η υλοποίηση του επενδυτικού σχεδίου

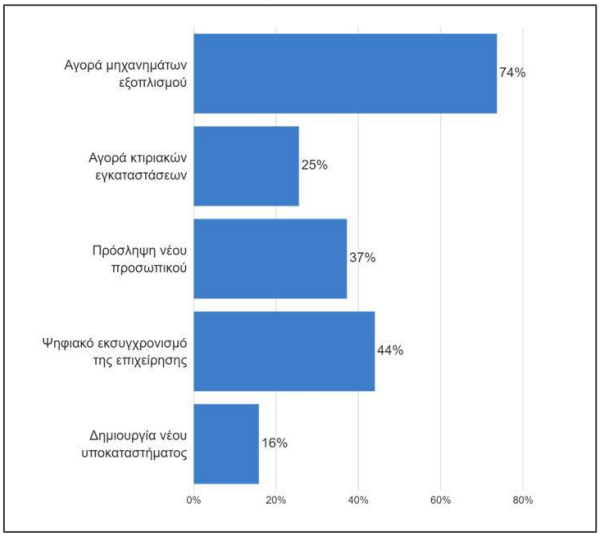

Επιπλέον, σε όσους απάντησαν ότι υλοποίησαν επενδυτικό σχέδιο τέθηκε η ερώτηση ***15: "Παρακαλούμε διευκρινίστε εάν έχετε κάνει χρήση κάποιου/κάποιων από τα παρακάτω χρηματοδοτικά εργαλεία για την κάλυψη μέρους ή του συνόλου της ίδιας συμμετοχής στην επένδυση:"***. Στην εν λόγω ερώτηση, η πλειονότητα των επιχειρήσεων (83%) δήλωσε ότι δεν χρησιμοποίησε κανένα χρηματοδοτικό εργαλείο. Από τους υπόλοιπους, το 54% χρησιμοποίησε το COSME, το 34% το Ταμείο Εγγυοδοσίας / ΕΤΕΑΝ ΤΕΠΙΧ Ι και το 28% την Επιχειρηματική Επανεκκίνηση / ΕΤΕΑΝ ΤΕΠΙΧ Ι.

Διάγραμμα 30: Χρήση κάποιου/κάποιων από τα παρακάτω χρηματοδοτικά εργαλεία για την κάλυψη μέρους ή του συνόλου της ίδιας συμμετοχής στην επένδυση

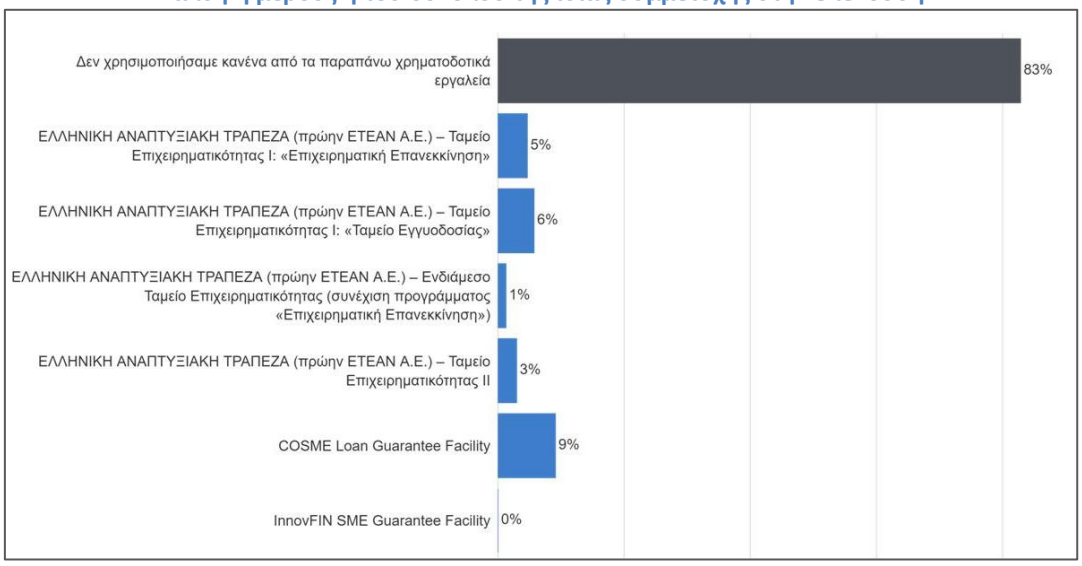

Διάγραμμα 31: Χρήση κάποιου/κάποιων από τα παρακάτω χρηματοδοτικά εργαλεία για την κάλυψη μέρους ή του συνόλου της ίδιας συμμετοχής στην επένδυση (επί όσων χρησιμοποίησαν κάποιο χρηματοδοτικό εργαλείο)

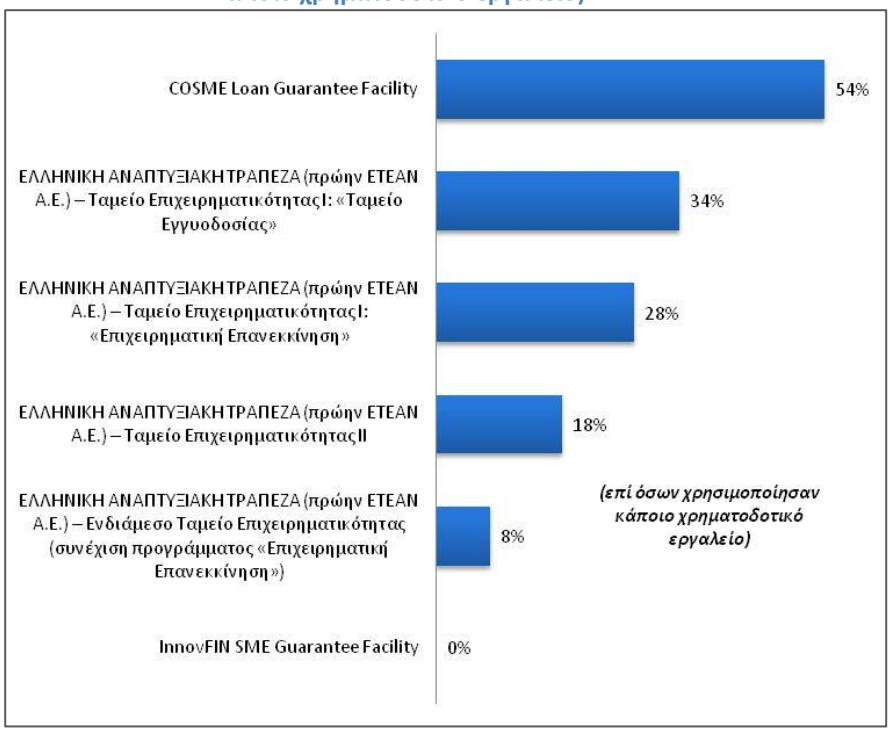

Όσον αφορά στη χρήση χρηματοδοτικών εργαλείων ανά μέγεθος, όπως φαίνεται στον ακόλουθο πίνακα, οι μεσαίες επιχειρήσεις αξιοποίησαν κατά κύριο λόγο το COSME (65%) και το Ταμείο Εγγυοδοσίας / ΕΤΕΑΝ ΤΕΠΙΧ Ι (35%). Οι μικρές επιχειρήσεις στράφηκαν είτε στο Ταμείο Εγγυοδοσίας / ΕΤΕΑΝ ΤΕΠΙΧ Ι (45%) είτε στο COSME με ποσοστό 43%. Το COSME χρησιμοποίησαν λίγες περισσότερες από τις μισές πολύ μικρές επιχειρήσεις αλλά και το ΕΤΕΑΝ / ΤΕΠΙΧ ΙΙ με ποσοστό 40%. Μηδενικά είναι τα ποσοστά χρήσης του InnoFin SME Guarantee Facility από τις μεσαίες και πολύ μικρές επιχειρήσεις ενώ μόλις 1 μικρή επιχείρηση το αξιοποίησε.

Πίνακας 28: Χρήση κάποιου/κάποιων από τα παρακάτω χρηματοδοτικά εργαλεία για την κάλυψη μέρους ή του συνόλου της ίδιας συμμετοχής στην επένδυση, ανά μέγεθος (επί όσων χρησιμοποίησαν κάποιο χρηματοδοτικό εργαλείο)

	Μεσαία (μέχρι 249 εργαζόμενους και μέχρι 50.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	Μικρή (μέχρι 49 εργαζόμενους και μέχρι 10.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	Πολύ Μικρή (μέχρι 9 εργαζόμενους και μέχρι 2.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ (πρώην ΕΤΕΑΝ Α.Ε.) – Ταμείο Επιχειρηματικότητας Ι: «Επιχειρηματική Επανεκκίνηση»	23%	26%	33%	27%
	6	11	5	22
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ (πρώην ΕΤΕΑΝ Α.Ε.) – Ταμείο Επιχειρηματικότητας Ι: «Ταμείο Εγγυοδοσίας»	35%	43%	13%	35%
	9	18	2	29
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ (πρώην ΕΤΕΑΝ Α.Ε.) – Ενδιάμεσο Ταμείο Επιχειρηματικότητας (συνέχιση προγράμματος «Επιχειρηματική Επανεκκίνηση»)	8%	10%	0%	7%
	2	4	0	6
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ (πρώην ΕΤΕΑΝ Α.Ε.) – Ταμείο Επιχειρηματικότητας ΙΙ	15%	10%	40%	17%
	4	4	6	14
COSME Loan Guarantee Facility	65%	45%	53%	53%
	17	19	8	44
InnovFIN SME Guarantee Facility	0%	2%	0%	1%
	0	1	0	1
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%
	26	42	15	83

Όσον αφορά στη χρήση χρηματοδοτικών εργαλείων ανά ομάδα κλάδων δραστηριότητας, όπως φαίνεται στον ακόλουθο πίνακα, δεν καταγράφηκαν επιχειρήσεις των κλάδων γεωργίας, δασοκομίας, αλιείας, ορυχείων και λατομείων που να αξιοποίησαν κάποιο χρηματοδοτικό εργαλείο. Όσον αφορά στον κλάδο των κατασκευών, περισσότερες από τις μισές (57%) χρησιμοποίησαν το COSME, ενώ το ίδιο συμβαίνει και για τις επιχειρήσεις μεταποίησης, παροχής ενέργειας και διαχείρισης λυμάτων (με ποσοστό 63%). Σχεδόν οι μισές επιχειρήσεις χονδρικού και λιανικού εμπορίου (48%) επίσης αξιοποίησαν το COSME, ενώ σημαντικό είναι και το ποσοστό των επιχειρήσεων που χρησιμοποίησαν το Επιχειρηματική Επανεκκίνηση / ΕΤΕΑΝ ΤΕΠΙΧ Ι (40%). Όσον αφορά στον κλάδο των υπηρεσιών, καταγράφεται ισόποση συμμετοχή των επιχειρήσεων που αξιοποίησαν το Επιχειρηματική Επανεκκίνηση / ΕΤΕΑΝ ΤΕΠΙΧ Ι και το COSME με ποσοστό 43%, ενώ κατά 29% αξιοποιήθηκε το ΕΤΕΑΝ ΤΕΠΙΧ ΙΙ.

Πίνακας 29: Χρήση κάποιου/κάποιων από τα παρακάτω χρηματοδοτικά εργαλεία για την κάλυψη μέρους ή του συνόλου της ίδιας συμμετοχής στην επένδυση, ανά ομάδα κλάδων δραστηριότητας (επί όσων χρησιμοποίησαν κάποιο χρηματοδοτικό εργαλείο)

	Δεν απάντησαν	ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑ, ΟΡΥΧΕΙΑ & ΛΑΤΟΜΕΙΑ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ, ΑΤΜΟΥ & ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΥ, ΠΑΡΟΧΗ ΝΕΡΟΥ, ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΛΥΜΑΤΩΝ, ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ & ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗΣ	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ, ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΜΗΧΑΝΟΚΙΝΗΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΟΤΟΣΙΚΛΕΤΩΝ	ΆΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟ-ΤΗΤΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ (πρώην ΕΤΕΑΝ Α.Ε.) – Ταμείο Επιχειρηματικότητας Ι: «Επιχειρηματική Επανεκκίνηση»			29%	9%	43%	40%	50%	27%
	0	0	2	3	6	10	1	22
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ (πρώην ΕΤΕΑΝ Α.Ε.) – Ταμείο Επιχειρηματικότητας Ι: «Ταμείο Εγγυοδοσίας»			14%	49%	21%	32%	0%	35%
	0	0	1	17	3	8	0	29
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ (πρώην ΕΤΕΑΝ Α.Ε.) – Ενδιάμεσο Ταμείο Επιχειρηματικότητας (συνέχιση προγράμματος «Επιχειρηματική Επανεκκίνηση»)			0%	6%	7%	12%	0%	7%
	0	0	0	2	1	3	0	6
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ (πρώην ΕΤΕΑΝ Α.Ε.) – Ταμείο Επιχειρηματικότητας ΙΙ			14%	14%	29%	16%	0%	17%
	0	0	1	5	4	4	0	14
COSME Loan Guarantee Facility			57%	63%	43%	48%	0%	53%
	0	0	4	22	6	12	0	44
InnovFIN SME Guarantee Facility			0%	0%	0%	0%	50%	1%
	0	0	0	0	0	0	1	1
ΣΥΝΟΛΟ			100%	100%	100%	100%	100%	100%
	0	0	7	35	14	25	2	83

Στην ερώτηση ***16: "Σε περίπτωση που υποβάλατε αίτηση για χρηματοδότηση από συγχρηματοδοτούμενο Πρόγραμμα (επιδότηση, χρηματοδοτικό εργαλείο εγγύησης δανείου, δάνειο με χαμηλό επιτόκιο, κεφάλαια επιχειρηματικών συμμετοχών κλπ) και απορρίφθηκε, αναφέρατε τους λόγους απόρριψης:"*** που τέθηκε στο σύνολο των ερωτηθέντων, η πλειονότητα των επιχειρήσεων (83%) δήλωσε ότι δεν υπέβαλε αίτηση για χρηματοδότηση από συγχρηματοδοτούμενο Πρόγραμμα. Από τους υπόλοιπους, το 44% απάντησε ότι «δεν ξέρω/δεν απαντώ», ενώ το 16% υπέδειξε ως συχνότερο λόγο απόρριψης τον χαμηλό βαθμό αξιολόγησης του επενδυτικού σχεδίου (3%). Αξίζει να σημειωθεί ότι υψηλό είναι και το ποσοστό στην απάντηση «άλλο», που αφορά κυρίως αιτήσεις που εγκρίθηκαν ή που δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμη η αξιολόγηση.

Διάγραμμα 32: Λόγοι απόρριψης της αίτησης για χρηματοδότηση από συγχρηματοδοτούμενο Πρόγραμμα

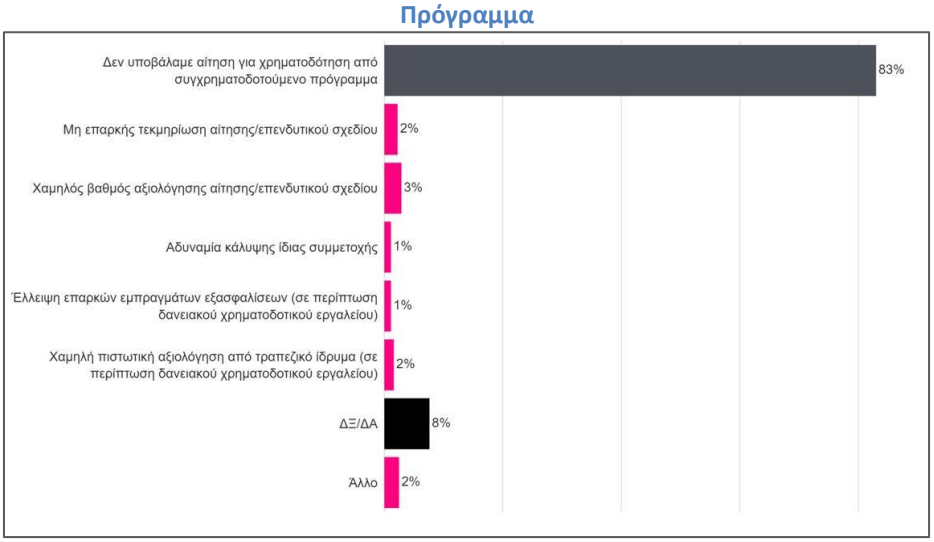

Διάγραμμα 33: Λόγοι απόρριψης της αίτησης για χρηματοδότηση από συγχρηματοδοτούμενο Πρόγραμμα (επί όσων υπέβαλαν αίτηση για χρηματοδότηση)

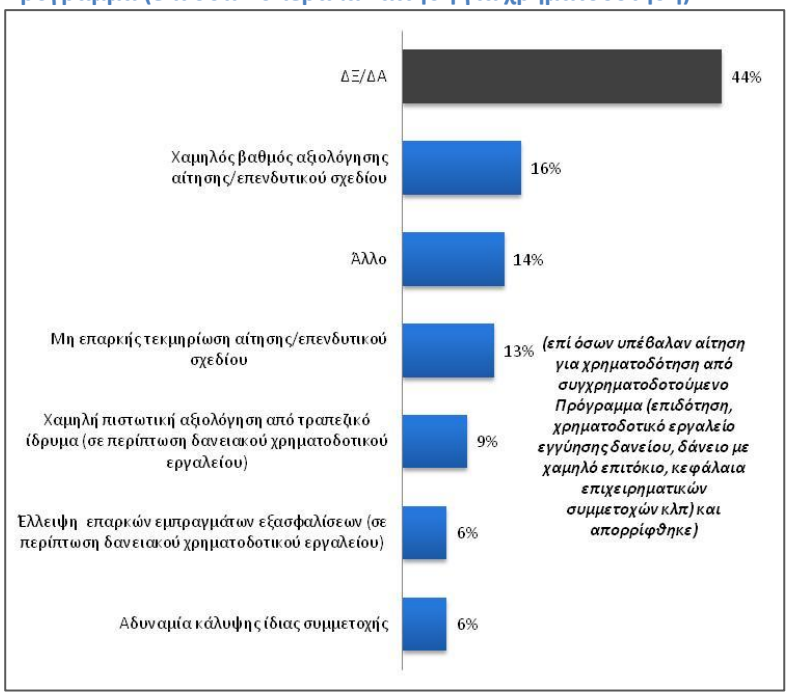

Αναφορικά με τους λόγους απόρριψης ανά μέγεθος της επιχείρησης, όπως φαίνεται και στον ακόλουθο πίνακα, ανεξαρτήτου μεγέθους υπερισχύει η απάντηση «δεν ξέρω/δεν απαντώ». Στις μεσαίες επιχειρήσεις με μόλις ποσοστό 10% καταδείχθηκαν ως αιτίες απόρριψης η έλλειψη επαρκών εμπραγμάτων εξασφαλίσεων και η χαμηλή πιστωτική αξιολόγηση από τραπεζικό ίδρυμα. Στις μικρές επιχειρήσεις, σημαντική αιτία απόρριψης καταδείχθηκε η μη επαρκής τεκμηρίωση της αίτησης/επενδυτικού σχεδίου η οποία συγκέντρωσε το 22% και ακολουθεί ο χαμηλός βαθμός αξιολόγησης της αίτησης/επενδυτικού σχεδίου με 17%. Στις πολύ μικρές επιχειρήσεις, επίσης αυτοί οι παράγοντες αποτελούν τις σημαντικότερες αιτίες απόρριψης, αλλά η μη επαρκής τεκμηρίωση της αίτησης/επενδυτικού σχεδίου αποτελεί το 11% των απαντήσεων και ο χαμηλός βαθμός αξιολόγησης της αίτησης/επενδυτικού σχεδίου το 24%.

Πίνακας 30: Λόγοι απόρριψης της αίτησης για χρηματοδότηση από συγχρηματοδοτούμενο Πρόγραμμα, ανά μέγεθος (επί όσων υπέβαλαν αίτηση για χρηματοδότηση)

	Μεσαία (μέχρι 249 εργαζόμενους και μέχρι 50.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	Μικρή (μέχρι 49 εργαζόμενους και μέχρι 10.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	Πολύ Μικρή (μέχρι 9 εργαζόμενους και μέχρι 2.000.000 ευρώ ετήσιος τζίρος)	ΣΥΝΟΛΟ
Μη επαρκής τεκμηρίωση αίτησης/επενδυτικού σχεδίου	5%	22%	11%	15%
	1	15	11	27
Χαμηλός βαθμός αξιολόγησης αίτησης/επενδυτικού σχεδίου	0%	17%	24%	19%
	0	12	23	35
Αδυναμία κάλυψης ίδιας συμμετοχής	5%	9%	6%	7%
	1	6	6	13
Έλλειψη επαρκών εμπραγμάτων εξασφαλίσεων (σε περίπτωση δανειακού χρηματοδοτικού εργαλείου)	10%	7%	6%	7%
	2	5	6	13
Χαμηλή πιστωτική αξιολόγηση από τραπεζικό ίδρυμα (σε περίπτωση δανειακού χρηματοδοτικού εργαλείου)	10%	7%	13%	10%
	2	5	12	19
ΔΞ/ΔΑ	90%	46%	50%	53%
	18	32	48	98
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	100%	100%
	21	70	98	189

Αναφορικά με τους λόγους απόρριψης ανά ομάδα κλάδων δραστηριότητας, όπως φαίνεται και στον ακόλουθο πίνακα, ανεξαρτήτου κλάδου υπερισχύει η απάντηση «δεν ξέρω/δεν απαντώ». Επόμενη πολυπληθέστερη απάντηση σε όλες τις ομάδες κλάδων είναι ο χαμηλός βαθμός αξιολόγησης της αίτησης/επενδυτικού σχεδίου. Μοναδικές εξαιρέσεις αποτελούν ο κλάδος των κατασκευών και οι κλάδοι γεωργίας, δασοκομίας, αλιείας, ορυχείων και λατομείων. Στην περίπτωση των κατασκευαστικών επιχειρήσεων η απάντηση «Δεν ξέρω/δεν απαντώ» συγκεντρώνει ίσο ποσοστό απαντήσεων (38%) με τον χαμηλό βαθμό αξιολόγησης της αίτησης/επενδυτικού σχεδίου. Στην περίπτωση των επιχειρήσεων γεωργίας, δασοκομίας, αλιείας, ορυχείων και λατομείων, οι απαντήσεις «Δεν ξέρω/δεν απαντώ» αποτελούν το 67% και το υπόλοιπο 33% αφορά στην αδυναμία κάλυψης της ίδιας συμμετοχής. Τέλος, μία και μοναδική απάντηση υπάρχει από επιχείρηση που δραστηριοποιείται σε λοιπές υπηρεσίες και αφορά στη μη επαρκή τεκμηρίωση της αίτησης/επενδυτικού σχεδίου.

Πίνακας 31: Λόγοι απόρριψης της αίτησης για χρηματοδότηση από συγχρηματοδοτούμενο Πρόγραμμα, ανά ομάδα κλάδων δραστηριότητας (επί όσων υπέβαλαν αίτηση για χρηματοδότηση)

	Δεν απάντησαν	ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑ, ΟΡΥΧΕΙΑ & ΛΑΤΟΜΕΙΑ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ, ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ, ΑΤΜΟΥ & ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΥ, ΠΑΡΟΧΗ ΝΕΡΟΥ, ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΛΥΜΑΤΩΝ, ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ & ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ, ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΜΗΧΑΝΟΚΙΝΗΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΟΤΟΣΙΚΛΕΤΩΝ	ΆΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟ-ΤΗΤΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
Μη επαρκής τεκμηρίωση αίτησης/επενδυτικού σχεδίου		0%	0%	13%	12%	20%	100%	14%
	0	0	0	7	8	11	1	27
Χαμηλός βαθμός αξιολόγησης αίτησης/επενδυτικού σχεδίου		0%	38%	15%	27%	11%	0%	19%
	0	0	3	8	18	6	0	35
Αδυναμία κάλυψης ίδιας συμμετοχής		33%	0%	13%	6%	2%	0%	7%
	0	1	0	7	4	1	0	13
Έλλειψη επαρκών εμπραγμάτων εξασφαλίσεων (σε περίπτωση δανειακού χρηματοδοτικού εργαλείου)		0%	13%	9%	7%	4%	0%	7%
	0	0	1	5	5	2	0	13
Χαμηλή πιστωτική αξιολόγηση από τραπεζικό ίδρυμα (σε περίπτωση δανειακού χρηματοδοτικού		0%	25%	9%	10%	9%	0%	10%
	0	0	2	5	7	5	0	19
ΔΞ/ΔΑ		67%	38%	56%	45%	58%	0%	52%
	0	2	3	31	30	32	0	98
ΣΥΝΟΛΟ		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
	0	3	8	55	67	55	1	189

4. Συμπεράσματα της έρευνας

Στα προηγούμενα κεφάλαια παρατέθηκαν και αναλύθηκαν τα αποτελέσματα έρευνας πεδίου με αντικείμενο την καταγραφή των σύγχρονων διαθέσιμων χρηματοδοτικών εργαλείων και τον συνδυασμό τους σε σχέση με τις ανάγκες των ελληνικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων ΜμΕ ανάλογα με το μέγεθος, τη δραστηριότητα καθώς και τη φάση του «κύκλου ζωής» των επιχειρήσεων (υπό ίδρυση, νέες, υφιστάμενες).

Η έρευνα είχε πανελλαδική εμβέλεια και **ανταποκρίθηκαν 1.247 ελληνικές επιχειρήσεις**, εκ των οποίων οι μισές (622) είναι πολύ μικρού μεγέθους, ενώ το 13% (166) αποτελείται από μεσαίου μεγέθους και το 37% (459) από μικρού μεγέθους επιχειρήσεις (Πίνακας 1).

Καταρχήν από τη διενεργηθείσα έρευνα πρέκυψε ότι **τα τρία πιο σημαντικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ελληνικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις** είναι η φορολογία, η ρευστότητα και η γραφειοκρατία (Διάγραμμα 2). Το ζήτημα της υψηλής φορολογίας που αποτελεί το κύριο πρόβλημα σε όλες τις κατηγορίες επιχειρήσεων και φαίνεται πως επηρεάζει κυρίως τις πολύ μικρές επιχειρήσεις (46%), έπειτα τις μικρές (42%) και λιγότερο τις μεσαίες (36%), όπως φαίνεται και στον Πίνακα 11. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι, η υψηλή φορολογία ήταν αναμενόμενο να αναφερθεί ως πρόβλημα, δεδομένου ότι τα τελευταία χρόνια (ιδιαίτερα μετά την εφαρμογή των μνημονίων), αυξήθηκαν σημαντικά τα ποσοστά φορολογίας που επιβαρύνουν τις επιχειρηματικές δραστηριότητες. Μόλις πρόσφατα γίνονται προσπάθειες αποκλιμάκωσης των φορολογικών συντελεστών. Η ρευστότητα των επιχειρήσεων, που αναδεικνύθηκε ως το δεύτερο μεγαλύτερο πρόβλημα, συνδέεται με τη δυνατότητα πρόσβασης των επιχειρήσεων σε χρηματοδότηση μιας αποτελεί όπως εχέγγυο της πιστοληπτικής ικανότητας των επιχειρήσεων. Όσον αφορά στη γραφειοκρατία, αποτελεί διαρθωτικό πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας, το οποίο έχει βελτιωθεί και αναμένεται να βελτιωθεί περαιτέρω με την ψηφιοποίηση πολλών διαδικασιών και υπηρεσιών που οι ελληνικές επιχειρήσεις χρησιμοποιούν κατά τη διευθέτηση και διεκπεραίωση καθημερινών θεμάτων λειτουργίας τους.

Το θέμα της χρηματοδότησης διερευνήθηκε περαιτέρω και όπως αναδείχθηκε η **πρόσβαση σε χρηματοδότηση** δεν είναι καθόλου σημαντικό πρόβλημα αφού υπερισχύει με ποσοστό 38% η απάντηση «καθόλου» και ακολουθούν οι απαντήσεις «μέτρια» και «αρκετά» με ποσοστό 11% (Πίνακας 12, Διάγραμμα 4). Η τάση αυτή όμως θα μπορούσε να πει κανείς ότι διαμορφώνεται γιατί η χρηματοδότηση αποτελεί ένα ζήτημα με χαμηλό ενδιαφέρον για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, λόγω του υψηλού φόβου απόρριψης της τραπεζικής χρηματοδότησης εξαιτίας της συχνής μη πλήρωσης των τεθέντων κριτηρίων αξιολόγησης.

Αξίζει επίσης να αναφερθεί ότι ενώ σε όλες τις περιφέρειες υπερισχύει η απάντηση «καθόλου», στις περιφέρειες Θεσσαλίας – Στερεάς Ελλάδας το μεγαλύτερο ποσοστό (30%) συγκεντρώνει η απάντηση «πάρα πολύ» (Πίνακας 13). Επίσης, το ζήτημα της πρόσβασης σε χρηματοδότηση, δεν επηρεάζει στον ίδιο βαθμό τις επιχειρήσεις ανάλογα το μέγεθός τους, καθώς εμφανίζεται εντονότερο στις πολύ μικρές επιχειρήσεις, έπειτα στις μικρές και τέλος στις μεσαίες (Πίνακας 13).

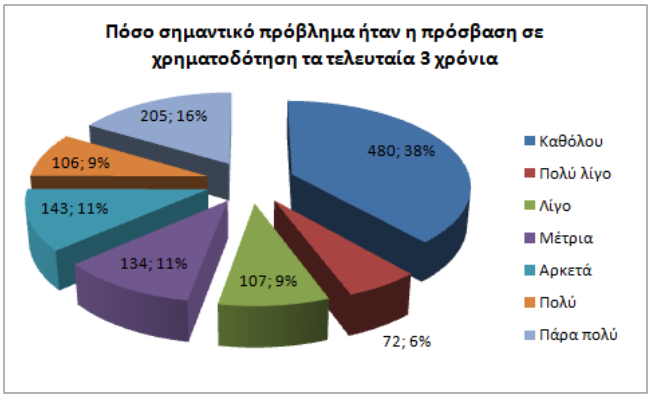

Όσον αφορά στο **πως αντιμετωπίζεται η μη ή η ελλιπής εξωτερική χρηματοδότηση από τις επιχειρήσεις** (Διάγραμμα 5), οι απαντήσεις αναδεικνύουν την τάση για χρηματοδότηση της λειτουργίας της επιχείρησης με ιδίους πόρους (το 54% όσων απάντησαν «αρκετά», «πολύ» και «πάρα πολύ» στην ερώτηση «Πόσο σημαντικό πρόβλημα ήταν η πρόσβαση σε χρηματοδότηση τα τελευταία 3 χρόνια»). Ακόμη σημαντικό ποσοστό (39%) των επιχειρήσεων δεν υλοποίησε τα επενδυτικά του σχέδια για να καλύψει τις ανάγκες σε χρηματοδότηση. Επίσης για το 33% των επιχειρήσεων του δείγματος καταγράφηκε καθυστέρηση στην πληρωμή των οφειλών του. Σε κάθε περίπτωση είναι εύκολα αντιληπτό, ότι τα μέτρα που λαμβάνουν οι επιχειρήσεις επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητά τους και κατά συνέπεια τη βιωσιμότητα και τη λειτουργία τους.

Ακολούθως διερευνήθηκε ο **βαθμός εξοικείωσης των επιχειρήσεων με συγκεκριμένα χρηματοδοτικά εργαλεία**, ο οποίος αποτυπώνεται στα Διαγράμματα 7-13. Ένα γενικό συμπέρασμα είναι ότι οι ελληνικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις είναι περισσότερο εξοικειωμένες με τη χρήση ιδίων πόρων, σε μικρό βαθμό με τον τραπεζικό δανεισμό και τα προγράμματα κρατικών ενισχύσεων, ενώ για πιο σύγρονα καινοτόμα χρηματαδοτικά εργαλεία όπως το leasing, το factoring, το venture capital, κλπ. δηλώνουν έλλειψη εξοικείωσης.

Λαμβάνοντας υπόψη τις απαντήσεις «πολύ» και «πάρα πολύ» (Διάγραμμα 14), διαπιστώνεται ότι η απάντηση «ιδία κεφάλαια (αύξηση μετοχικού κεφαλαίου, δημιουργία αποθεματικού κλπ)» συγκεντρώνει το 46% των απαντήσεων, ακολουθεί ο τραπεζικός δανεισμός με επιδότηση επιτοκίου με 29%, η επιδότηση από προγράμματα κρατικών ενισχύσεων με 28% και ο τραπεζικός δανεισμός χωρίς επιδότηση επιτοκίου με 26%. Αντίθετα οι χαμηλότερες τιμές των επιχειρήσεων που δηλώνουν πολύ και πάρα πολύ εξοικειωμένοι, αναφέρονται στην υβριδική χρηματοδότηση (4%), την έκδοση χρεωστικών τίτλων (5%), τα κεφάλαια από επενδυτές – επιχειρηματικούς αγγέλους και τα κεφάλαια επιχειρηματικού κινδύνου (6%).

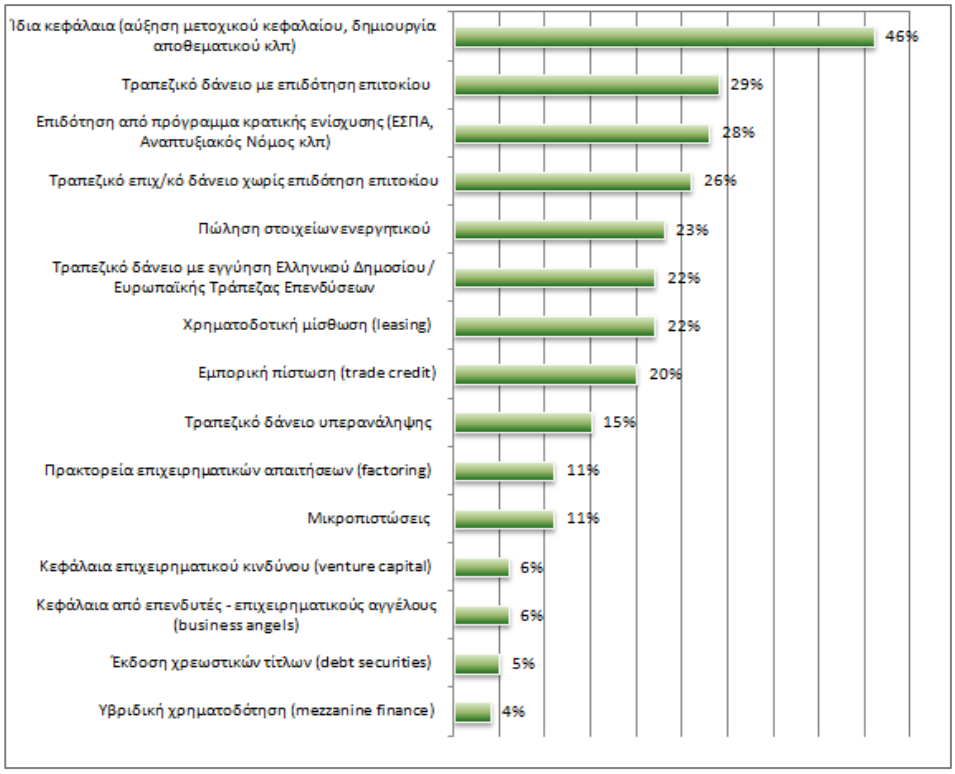

Όσον αφορά στην **αναγνωρισιμότητα χρηματοδοτικών εργαλείων για την ενίσχυση της ρευστότητας των ελληνικών επιχειρήσεων** (Διάγραμμα 15), το 50% που έλαβαν μέρος στην έρευνα γνωρίζουν το πρόγραμμα της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας (πρώην ΕΤΑΕΑΝ), ενώ αξίζει να επισημανθεί ότι σημαντική μερίδα (44%) απαντά ότι δεν γνωρίζει κάποιο χρηματοδοτικό εργαλείο. Η έλλειψη γνώσης για κάποιο από τα χρηματοδοτικά εργαλεία εμφανίζεται πολύ έντονη στις πολύ μικρές επιχειρήσεις αλλά και στις επιχειρήσεις με έδρα τις περιφέρειες Ηπείρου και Δυτ. Μακεδονίας (Πίνακας 15).

Όσον αφορά στις **πηγές χρηματοδότησεις που χρησιμοποίησαν οι επιχειρήσεις την τελευταία τριετία**, όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 16, το 85% του δείγματος κατέφυγε σε χρηματοδότηση, εκ των οποίων η συντριπτική πλειονότητα (76%) χρησιμοποίησε ιδία κεφάλαια και με πολύ μικρότερα ποσοστά ακολουθούν άλλες μορφές χρηματοδότησης όπως επιδότηση από πρόγραμμα κρατικής ενίσχυσης (π.χ. ΕΣΠΑ, Αναπτυξιακός Νόμος, κλπ.), χρηματοδοτική μίσθωση, εμπορική πίστωση, μικρο-πιστώσεις, κλπ.

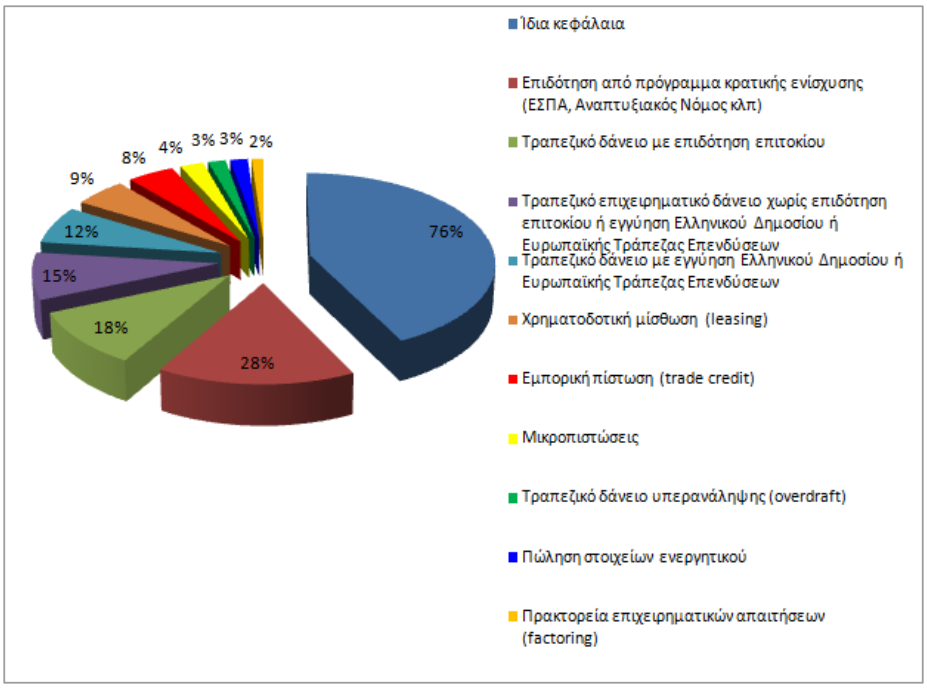

Αναφορικά με τη **λήψη τραπεζικού δανείου**, στην πλειονότητά τους (69%) οι επιχειρήσεις του δείγματος απάντησαν αρνητικά (Διάγραμμα 18). Μάλιστα αυτό το ποσοστό διαμορφώνεται στο 84% για τις πολύ μικρές επιχειρήσεις, ενώ για τις μεσαίες και τις μικρές σε 40% και 60% αντίστοιχα (Πίνακας 18).

Όσον αφορά στο **ύψος του δανείου**, αυτό ποικίλει, καθώς το 28% έλαβε ποσό της τάξης από 250.001 μέχρι 1 εκ. €. Ακολουθούν όσοι έλαβαν δάνειο ύψους από 25.001 έως 100.000€ και από 100.001 έως 250.000 €, με ποσοστό 18% (Διάγραμμα 19). Ενδιαφέρον είναι το γεγονός, ότι τα μεγαλύτερα ποσοστά λήψης υψηλής δανειοδότησης διαμορφώνονται στις μεσαίες και μικρές επιχειρήσεις (Πίνακας 16). Πιο συγκεκριμένα, σχεδόν το ήμισυ των μεσαίων επιχείρησεων (47%) που έχει λάβει δάνειο ήταν ύψους άνω του 1 εκ. ευρώ, ενώ οι μικρές επιχειρήσεις στρέφονται κυρίως σε δάνεια ύψους από 250.001 μέχρι 1.000.000 ευρώ (το 35% των μικρών επιχειρήσεων). Σε μικρότερου ύψους δανείων στρέφεται και η μεγαλύτερη μερίδα των πολύ μικρών επιχειρήσεων (το 35% των πολύ μικρών επιχειρήσεων). Επίσης αξίζει να αναφερθεί ότι οι επιχείρησεις παροχής υπηρεσιών φαίνεται ότι στρέφονται σε μικρού ύψους δάνεια αφού υπερισχύουν με 31% όσοι έλαβαν δάνειο από 25.001 μέχρι 100.000 ευρώ, ενώ στους κλάδους της μεταποίησης και παροχής ενέργειας και διαχείρισης αποβλήτων με ποσοστό 38% και του χονδρικού και λιανικού εμπορίου με 29% εμφανίζονται όσοι έλαβαν δάνειο από 250.001 μέχρι 1.000.000 ευρώ (Πίνακας 17).

Όσον αφορα στη λήψη δανειοδότησης ανάλογα με τη γεωγραφική κατανομή των επιχειρήσεων του δείγματος, το υψηλότερο ποσοστό μη λήψης δανειοδότησης συγκεντρώνεται στην περιοχή της Μακεδονίας–Θράκης (πλην της Θεσσαλονίκης), ενώ στην Πελοπόννησο – Δυτ. Ελλάδα και στα Ιόνια Νησιά το ποσοστό που έλαβαν δάνειο ύψους από 250.001 μέχρι 1 εκ. €. είναι υψηλό συγκριτικά με τις υπόλοιπες περιοχές (Πίνακας 18).

Οι **κύριες ανάγκες που οι επιχειρήσεις επιδιώκουν να καλύψουν μέσω της δανειδότησης** είναι το κεφάλαιο κίνησης (73%) και σε πολύ μικρότερο βαθμό η αγορά μηχανολογικού εξοπλισμού (29), όπως φαίνεται και στο Διάγραμμα 21. Πολύ μικρότερα ποσοστά διαμορφώνονται για άλλους σκοπούς χρήσης του δανείου όπως για αγορά

ακίνητης περιουσίας ή μεταφορικών μέσων, για υλοποίηση επενδυτικού σχεδίου, για προώθηση πωλήσεων, κλπ. το δάνειο χρησιμοποιήθηκε ως κεφάλαιο κίνησης, τόσο για τις μεσαίες (77%), όσο και για τις μικρές (76%) και πολύ μικρές (60%). Για τις μεσαίες όμως επιχειρησεις επίσης σημαντικό είναι ποσοστό της τάξης του 35% που χρησιμοποίησε το δάνειο για αγορά μηχανολογικού εξοπλισμού (Πίνακας 19).

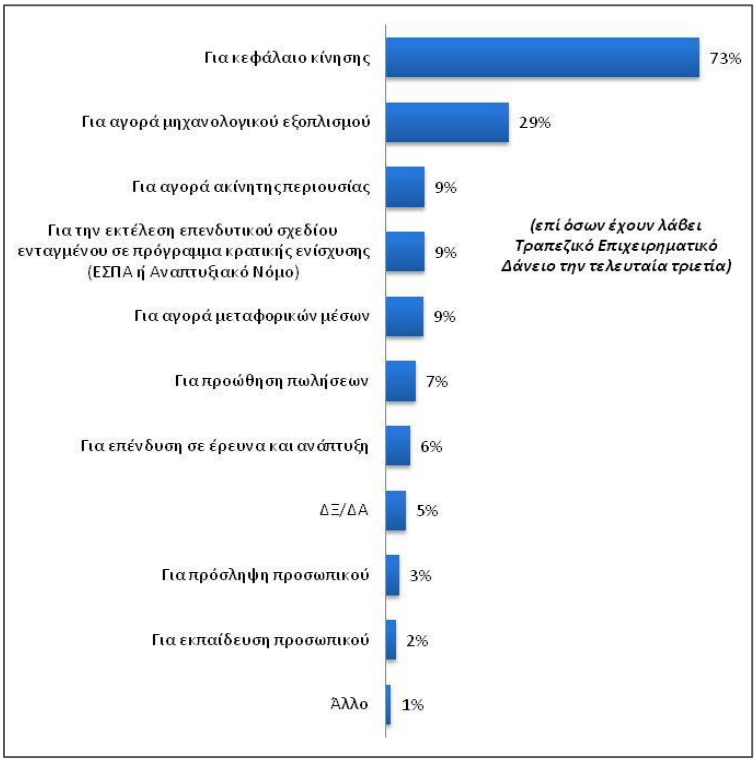

Επίσης, η πλειονότητα των επιχειρήσεων (83%) δήλωσε ότι δεν υπέβαλε αίτηση για χρηματοδότηση από συγχρηματοδοτούμενο Πρόγραμμα, ενώ το 86% υπέβαλε αίτηση σε Ελληνική τράπεζα για χορήγηση Τραπεζικού Επιχειρηματικού Δανείου, η οποία απορρίφθηκε (Διάγραμμα 22). Ενδιαφέρον είναι ότι για τις μικρές και πολύ μικρές, η απάντηση ότι έχει απορριφθεί η αίτησή τους είναι σε υψηλότερα ποσοστά από την αντίστοιχη απάντηση των μεσαίων επιχειρήσεων (Πίνακας 21). Λαμβάνοντας υπόψη τη γεωγραφική περιοχή εγκαστάσης της έδρας, η απόρριψη της αίτησης απαντήθηκε σε υψηλότερο ποσοστό στο Αιγαίο (Πίνακας 21).

Όσον αφορά στα **εμπόδια που υπάρχουν για τη λήψη τραπεζικού δανείου**, το 31% υπέδειξε το υψηλό επιτόκιο και ακολουθούν με μικρότερα ποσοστά τα ζητούμενα δικαιολογητικά, η ανεπαρκής εξασφάλιση/εγγύηση, η μη δυνατότητα χρηματοδότησης στην παρούσα φάση με βάση τα υφιστάμενα εργαλεία (Διάγραμμα 23).

Επίσης, ως **σημαντικότερο μέτρο για την υποστήριξη της επιχείρησης στο άμεσο μέλλον** υποδείχθηκε, όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 25, η θέσπιση φορολογικών απαλλαγών και ακολουθει με μικρότερο ποσοστό η λήψη μέτρων διευκόλυνσης των ενισχύσεων κεφαλαιακού τύπου (venture capital, business angels κλπ).

Αναφορικά με την **υλοποίηση επενδυτικού σχεδίου**, φαίνεται πως οι συγκυρίες την τελευταία τριετία ήταν αποτρεπτικές για τις ελληνικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις καθώς το 62% απάντησε αρνητικά και το 38% καταφατικά (Διάγραμμα 28). Μάλιστα, οι αρνητικές

απαντήσεις είναι μεγαλύτερης έντασης στις πολύ μικρές επιχειρήσεις και στις επιχειρήσεις που έχουν έδρα στο Αιγαίο και μικρότερης έντασης στις μεσαίες επιχειρήσεις και στις επιχειρήσεις με έδρα στην Πελοπόννησο, Δυτ. Ελλάδα και στα Ιόνια Νησιά (Πίνακας 26). Λαμβάνοντας υπόψη τη νομική μορφή, οι αρνητικές απαντήσεις είναι μεγαλύτερης έντασης στις λοιπές μορφές επιχειρήσεων και στις ατομικές, ενώ επενδυτικά σχέδια υλοποίησαν την τελευταία τριετία σε μεγαλύτερο βαθμό οι Ε.Ε. και οι Α.Ε (Πίνακας 27). Από όσους απάντησαν ότι υλοποίησαν επενδυτικό σχέδιο, το 54% αξιοποίησε το COSME, το 34% το Ταμείο Εγγυοδοσίας / ΕΤΕΑΝ ΤΕΠΕΙΧ Ι και το 28% την Επιχειρηματική Επανεκκίνηση / ΕΤΕΑΝ ΤΕΠΕΙΧ Ι (Διάγραμμα 31). Αξίζει επίσης να αναφερθεί ότι οι μεσαίες επιχειρήσεις αξιοποίησαν κατά κύριο λόγο το COSME (65%) και το Ταμείο Εγγυοδοσίας / ΕΤΕΑΝ ΤΕΠΙΧ Ι (35%). Οι μικρές επιχειρήσεις στράφηκαν είτε στο Ταμείο Εγγυοδοσίας / ΕΤΕΑΝ ΤΕΠΙΧ Ι (45%) είτε στο COSME με ποσοστό 43%. Το COSME χρησιμοποίησαν λίγες περισσότερες από τις μισές πολύ μικρές επιχειρήσεις αλλά και το ΕΤΕΑΝ / ΤΕΠΙΧ ΙΙ με ποσοστό 40% (Πίνακας 28).

Επίσης, αν και η πλειονότητα των επιχειρήσεων (83%) δήλωσε ότι δεν υπέβαλε αίτηση για χρηματοδότηση από συγχρηματοδοτούμενο Πρόγραμμα, από τους υπόλοιπους, το 16% υπέδειξε ως συχνότερο λόγο απόρριψης τον χαμηλό βαθμό αξιολόγησης του επενδυτικού σχεδίου, ενώ το 44% απάντησε ότι «δεν γνωρίζω/δεν απαντώ» (Διάγραμμα 33).

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι, η πλειονότητα του συνόλου των επιχειρήσεων στην Ελλάδα, απασχολούν έως εννέα εργαζομένους και κατά βάση δεν έχουν πρόσβαση στο τραπεζικό σύστημα. Ένας μεγάλος αριθμός των ελληνικών επιχειρήσεις αποκλείεται από τον τραπεζικό δανεισμό, κυρίως λόγω του μεγέθους τους. Οι μικρές επιχειρήσεις της χώρας είναι πολύ μικρές και αυτό εξ ορισμού τις αποκλείει από τη χρηματοδότηση των τραπεζών και συνδέεται με το γεγονός ότι δεν πληρούν τα κριτήρια των τραπεζών.

Στο πλαίσιο αυτό προτείνεται να εξεταστουν χρηματοδοτικά εργαλεία τα οποία θα ξεπερνούν αυτά τα εμπόδια και θα δίνουν την ευκαιρία στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις να έχουν πρόσβαση σε χρηματοδότηση με ευνοϊκούς όρους.

Παραρτήματα

1. **Ερωτηματολόγιο έρευνας**
2. **Καταχωρημένα πρωτογενή δεδομένα της έρευνας (datafile)**
3. **Αρχείο επεξεργασίας των δεδομένων σε πινακοποιημένη μορφή (excel)**
4. **Αρχείο παρουσίασης της στατιστικής επεξεργασίας σε πίνακες και διαγράμματα**